

Velferds-Norge på hoggestabben

**Materiale om kommuneøkonomien
og statsbudsjettet for 1991**

Rød Valgallianse

Postboks 211, Sentrum, 0103 Oslo 1

Gøteborggt. 8, 0566 Oslo 5. Telefon: (02) 38 42 50

www.pdf-arkivet.no (2020)

Fakta og argumenter mot angrepene på velferden

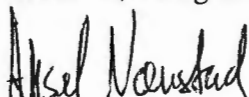
Makthaverne sier det er nødvendig å stramme inn i folks forbruk og redusere de offentlige utgiftene. De framstiller det som om velferdsgodene bygges ut. Opp i mot deres propaganda og framstilling av fakta ut i fra sitt ståsted, trengs det kunskaper og argumenter. Vi har her samla en del materiale som vi mener er nyttig i kampen mot nedskjæringene i den offentlige velferden. Klassekampen hadde brei dekning av statsbudsjettet 5/10. Vi har ikke tatt med stoff derfra i dette heftet da vi regner med at de som er interessert, kan skaffe seg eller har det. Heftet inneholder mye stoff, men vi har prøvd å ordne det slik at en får god oversikt ved å lese de første sidene.

Heftet tar spesielt sikte på å hjelpe RVs kommunestyre- og fylkestingsgrupper i forbindelse med kommunebudsjettene, men det vil også være nyttig for andre som slåss mot nedskjæringspolitikken.

Vi tar gjerne i mot synspunkter, tips, avisutklipp, forslag som fremmes av RV-representanter og andre osv - alt som kan være nyttig å spre til flere og som kan styrke kampen mot rasering av velferdsgodene.

Oslo 16/10 1990

Med hilsen Rød Valgallianse

Aksel Nærstad
leder

Forslag fra RV i kommunestyre og fylkesting:

Vi oppfordrer alle RVs representanter i kommunestyre og fylkesting til å fremme følgende forslag i løpet av året:

Kommunestyret/ fylkestinget går inn for å opprette en registrering av styreverv, ekstraintekter, eierinteresser o.l. for alle representanter i kommunestyret / fylkestinget for å få større åpenhet rundt disse forholdene, for lettere å kunne avklare inhabilitetsspørsmål, og oppdage uheldig eller ulovlig sammenblanding av offentlige verv og personlige interesser. Kommunestyret / fylkestinget ber administrasjonen legge fram et forslag som bl.a. bygger på materialet fra etikuttvalget i Kommunenes Sentralforbund.

I forbindelse med behandlingen av budsjettene for 1991 oppfordrer vi RVs representanter til å fremme forslag i tråd med følgende:

Kommunestyret/fylkestinget mener det er behov for langt større overføringer fra staten for at kommunene skal kunne ivareta sine oppgaver, og for å unngå dårligere forhold i skolen, for syke og eldre. Gjennom mange år har kommunenes økonomi blitt svekket samtidig som statens er styrket. De store ekstra oljeinntektene de siste månedene har ytterligere forsterket statens økonomi. Vi finner det meningsløst at staten skal spare store beløp samtidig som barn mangler barnehageplass, ungdom mangler skoleplass, og syke og eldre mangler pleie.

Kommunene må få større overføringer enn det som foreslås i statsbudsjettet.

Kommunestyret/ fylkestinget mener:

* Kommunetilskuddet til Folketrygden bør fjernes nå, og ikke utsettes til 1993. Det vil styrke kommunene med ca 3,3 milliarder kroner.

* Overføringene fra staten til kommunene bør øke med 10 prosent (ca 5,2 milliarder kroner).

* Kommunalbanken må ikke svekkes ved å tappe egenkapitalen og omgjøre den til A/S. Dersom egenkapitalen reduseres, må pengene direkte gå til nedbetaling av kommunenes gjeld.

A.N.

11/10 1990

KLASSEKAMPEN

– LO-streiken er bra, men krava er for vage, skriver Aksel Nærstad, leder i RV og nestleder i AKP i en kommentar til det framlagte statsbudsjettet. Han legger her fram et forslag til konkrete krav – utformet med tanke på å være en felles plattform for krav fra klubber, fagforeninger og forbund.

Krav til statsbudsjettet

KOMMENTAR

I dag går LO til politisk streik mot statsbudsjettet. Det er bra, men krava er vage. Det er behov for å utvikle konkrete krav fra fagforeninger, klubber og forbund, og det er behov for å utvikle kampen videre. Hvis ikke kan fagbevegelsens protester bli snudd til støtte for Arbeiderpartiets alternative budsjett med bare små forbedringer fra Syses forslag.

Budsjettet er et angrep på velferds-ordningene, et framstøt for privatisering og friere spill for markedskreftene, og det rammer kvinner og arbeidsfolk spesielt. Mange grupper i tillegg til fagbevegelsen reiser protesten. I tillegg til sterkest mulig press bak de særegne krava til de enkelte organisasjonene og gruppene, er det behov for å samorde kampen bak felles krav.

Nedenfor er åtte sentrale hovedkrav til statsbudsjettet. Ikke alle grupper vil stille seg bak så mange krav, men ei felles plattform bør være å kreve:

- Konkrete tiltak mot arbeidsløsheten.
- Ingen svekking av offentlig sektor.

Åtte hovedkrav

1. Konkrete tiltak mot arbeidsløsheten

Regjeringa bare snakker om at utviklinga av økonomien på sikt skal fjerne arbeidsløsheten. Vi krever konkrete tiltak nå!

- Skaff nye arbeidsplasser til minst 50.000 i offentlig sektor i løpet av 1991.

Det trengs bl.a. folk til: bygging av barnehager, skoler, eldreboliger og institusjoner. Arbeid i barnehager, helsevesen, eldreomsorg og skoler. Det er store uløste miljøoppgaver som venter på å bli løst. Veier trenger utbedring og jernbanen og annen kollektiv-

LO-ledelsen har for vage krav, mener artikkelforfatteren: Aksel Nærstad. Bildet av Yngve Hågensen, heismontørens Terje Skog og forbundsleder Gunnar Grimnes, er fra elektriker- og kraftstasjonsforbundets demonstrasjon foran arbeidsministerens kontor tirsdag.

trafikk må utbygges.

- En plan for å fjerne arbeidsløsheten innen stortingsvalget i 1993.

2. Økte ressurser til kommunene.

Statsbudsjettet betyr dårligere og dyrere barnehager, dårligere skoler og helsetilbud. Gapet mellom behovet og tjenestene blir større. Statlige overføringer reduseres og kommunale avgifter skal øke med over det dobbelte av prisstigninga. Vi krever:

- Ingen nedskjæringer i bevilgingene til barnehager.
- Behold ressursene i skolen. Det trengs mer og ikke mindre penger til utdanning.
- Gi kommunene muligheter til å gi alle psykisk utviklingshemmede skikkelige tilbud.

■ Gi de eldre en verdig alderdom – garanter hjemmehjelpsordninger, sjukehjemsplass og liknende til alle som trenger det. Ingen egenandeler på hjemmehjelp.

- Fjern folketrygdavgiften for kommunene (3.210 millioner kroner)

■ Øk overføringene til kommunene med 10 prosent (4.549 millioner kroner)

3. Ikke svekk trygdeordningene.

Lavere pensjons- og trygdeut-

betalinger og forsøk på å privatisere trygder og pensjoner kan ikke godtas. Forslagene rammer særlig kvinner hardt. Nei til lengre opptjeningstid.

4. Satsing for å redde miljøet – nei til økt beskatning

Budsjettet betyr ingen satsing for å redde miljøet. CO₂-avgiften blir bare en ekstrabeskatning for folk flest.

- Bygg ut jernbanen.
- Senk prisene på kollektivtrafikk og godsfrakt på tog
- Sett i verk SFTs opprenskingsplan

■ Nei til CO₂-avgift uten miljø-satsing

5. Skattlegg de rike – større skattelette for arbeidsfolk.

Regjeringa foreslår usosiale skattelettelse der de rike får mest. Vi krever

- Økt beskatning av store bedriftsoverskudd, kapitalavkastninger og høye inntekter.
- Skattelette, som monner for vanlige inntekter.

■ Nei til økt boligbeskatning. Fradragsmulighetene for boliglån må opprettholdes.

6. Stopp privatisering og friere spill for markedskreftene.

Svekkning av offentlige tjenester betyr at det åpnes for dyre og/eller dårlige private løs-

ninger. Budsjettet har også direkte tiltak for privatisering og friere spill for markedskreftene.

- Kommunalbanken, Postsparebanken og Postgiroen må ikke bli omdanna til a/s.

■ Støtten til verftsindustrien må opprettholdes.

- Industrifondet må ikke nedlegges.

7. Nei til lønnstak

Statsbudsjettet går inn for å senke lønnsnivået i Norge fordi det er høyere enn i land Norge konkurrerer med. Det setter tak på forhandlingene i offentlig sektor ved neste tariffoppgjør.

- Nei til fire prosent lønnstak i offentlig sektor. Staten må gi full pris- og lønnskompensasjon til kommunene.

8. Oppretthold pressetøtten.

Forslaget om å redusere pressetøtten er et angrep på de svakeste avisene og er en trussel mot pressefriheten. Vi ønsker en variert presse over hele landet, ikke meningsmonopol for de rikeste avisene.

Hvor skal pengene tas fra?

- Det er en sløsing med res-

surser å la folk gå arbeidsløse. Ca 30 milliarder kroner brukes hvert år til tiltak og trygder.

- De økte oljeinntektene nå gir over 150 millioner kroner hver dag i ekstrainntekter til staten. Tre måneders ekstrainntekt blir 13,5 milliarder. Oljeprisen er satt lavt for hele 1991.

■ Investeringene i oljesektoren på 8.555 millioner er ført som utgiftspost i statsbudsjettet. Det er en gullkanta investering som kan finansieres ved låneopptak.

- Flere folk i arbeid vil øke skatteinntektene, øke forbruket og dermed også avgiftsinnbetalinga – la oss forsiktig anslå tre milliarder.

■ Økt skattlegging av overskudd i bedrifter, finansinntekter og økt skatt på høye inntekter, og økt innsats for å ta skattesnytere – anslagsvis 10 milliarder.

- Reduser forsvarsutgiftene med fem prosent, det gir 1,1 milliarder.

Summen av disse økte inntektene og innsparingene er ca 67 milliarder kroner. Det illustrerer at det er mulig å sette i verk de tiltaka over.

AKSEL NÆRSTAD

Fattige kommuner – rik stat

KOMMENTAR //

Aksel Nærstad, leder i RV og nestleder i AKP(m-l), viser hvordan Statsbudsjettet forsterker utviklinga mot fattigere kommuner og rikere stat i Norge.

Statsbudsjettet for 1991 betyr en ytterligere forverring av den allerede kriseramme kommuneøkonomien, til tross for vakkert prat om å prioritere barna, de sjuke og de eldre. Statens økonomi derimot, er god, men fakta tilsløres for å dempe krava om tiltak mot arbeidsløsheten og svekking av velferden. Det sies av regjeringa og pressa at statsbudsjettet er gjort opp med et underskudd på 47,7 milliarder (mrd) kroner. Da regnes bare fastlands-Norge. Oljesektoren er holdt utenfor. Men det er bare et triks. Hvorfor ikke like godt holde momsinntektene utenfor eller forsvarsbudsjettet? La oss se på noen flere tall som endrer underskuddsbildet:

- Overføringer fra Norges Bank 5,6 mrd
- Oljeskatter 28,3 mrd
- Netto statlig oljevirk-somhet 13,8 mrd

Disse inntektene lager et overskudd på 0,1 mrd

Men vi kan også plusse på statlige investeringer i oljesektoren som nå føres som en utgiftspost, men som egentlig er en gullkanta investering på 8,5 mrd.

Budsjettet bygger på en oljepris på bare 20 dollar pr. fat. Nå renner det inn ca 160 millioner kroner pr dag i statskassa i ekstraintekter på grunn av høye oljepriser. Hvis en regner med en like høy oljepris i tre måneder i 1991, øker det inntektene med ca 15 mrd.

For å fylle ut bildet, kan vi ta med flere tall. Nasjonalbudsjettet viser at statens overskudd før lånetransaksjo-

ner vil bli på 2,1 mrd etter regjeringas budsjett, og den statlige sparinga er beregna til 15,5 mrd for 1991.

Stat og kommune

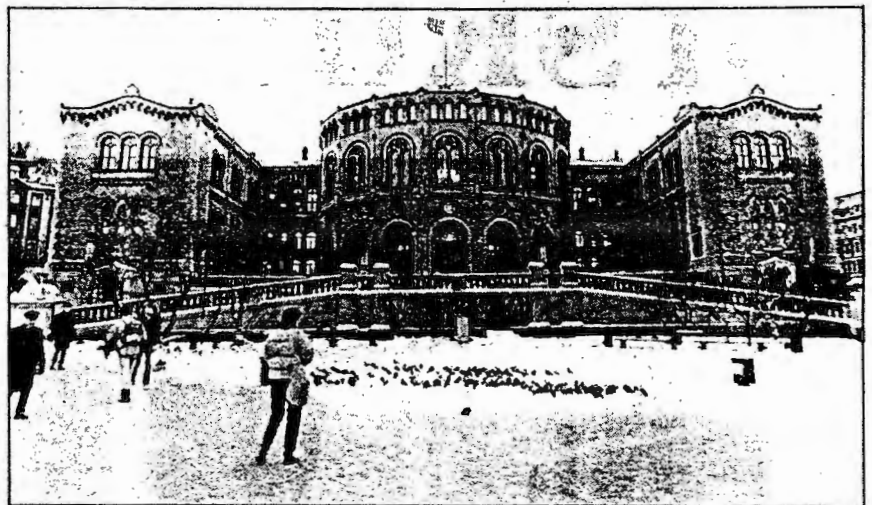
Staten blir rikere og rikere mens kommunene blir fattigere og fattigere. Statens netto fordringer var i 1988 på 253,8 mrd, og hadde da økt med 35 prosent siden 1985. Kommunene hadde i samme periode økt gjelda med 45 prosent til 40,9 mrd. Det samme bildet ser vi i 1991-budsjettet. Staten vil ha en nottofortjeneste på renteinntekter (dvs. renteutgifter fratrukket) og aksjeutbytte på 29,9 mrd, mens kommunesektoren har et tilsvarende underskudd (utgifter) på 5,6 mrd.

Gunnar Berge sa stolt at: «Vi har penger på bok», da han la fram det siste budsjettet for Arbeiderpartiet. Ja, statens kontantbeholdning var i 1989 på 114,2 mrd, og netto finansielle fordringer (finansielle eiendeler minus gjeld) var på 87,9 mrd. Når det i forbindelse med budsjettet snakkes med alvorstung røst om Norges utenlandsgjeld, så er privat gjeld tatt med, derunder lån til lukrative investeringer i oljesektoren og skipsfart. Staten har «penger på bok», mens kommunene har stor gjeld.

Den norske staten er en av de rikeste i verden, og den eneste innenfor OECD som gjennom hele 1980-tallet har hatt overskudd på statsregnskapene.

Forverring for kommunene

Regjeringa sier at det legges opp til en økning i kommuneøkonomien (fylkeskommuner og primærkommuner) på ca 1,8 prosent. Det høres jo ikke så ille ut, men realitetene er anderledes. For det første er det viktig å være klar over at kommuneøkonomien hvert år fra 1987 har hatt en økning på mellom 1,5 og 2 prosent. Og alle veit at det i denne perio-

Stortingets forslag til statsbudsjett er et nytt bidrag i utviklinga mot fattigere kommuner.

den har vært en dramatisk forverring i kommunene. Økning på papiret er forverring i virkeligheten. Og for å få til økningen legges det inn en rekke mer eller mindre tvilsomme tall og uakseptable forutsetninger.

Det forutsettes en økning i skatteinntektene på 5,1 prosent. Nå opplever mange kommuner svikt i forventna skatteinntekter.

Det er tatt med at kommunene skal innføre betaling for hjemmesykepleien, og ta inn 100 millioner på det.

Tilskuddene til barnehageplasser til barn under 3 år reduseres pga kontantstøtte til familier. Samtidig budsjetteres det med økt foreldrebetaling (inntekter til kommunene) på 122 millioner.

I forbindelse med HVPU-reformen, skal de psykisk utviklingshemmede betale egenandel av trygda, og det regnes med inntekter til kommunene på 150 millioner. Til gjennomføring av reformen bevilges det 500 millioner, dvs omtrent 2 milliarder mindre enn det Kommunensentralforbundet mener er nødvendig for å oppfylle intensjonene. Denne bevilgninga regnes inn for å få økningen i kommunesektoren.

Det regnes med en økning

av kommunale avgifter på 9 prosent, dvs over det dobbelte av beregna prisstigning.

Det regnes med en økning av andre inntekter på 8,7 prosent. Her regnes bl.a. inntekter fra kommunal forretningsdrift som f.eks. elektrisitetsverkene.

Ser vi på de direkte statlige overføringene fra staten øker de bare med 1,9 prosent. Trekker vi fra beregna prisstigning på 4 prosent, er det en reell nedgang i overføringene på 2,1 prosent. Og i dette tallet er tilskuddene til HVPU-reformen medregna.

Realiteten bak de vakre ordene om styrking av kommuneøkonomien er altså økte byrder på innbyggerne i form av avgifter og egenbetalinger, pluss en del triksing med tall. Gapet mellom behovene og de mulighetene kommunene har til å dekke dem, blir større i løpet av 1991. Det vil føre til dårligere forhold i skolen, flere stengte barnehager, dårligere forhold på sjukehjemma osv.

Hvilke krav?

Fagforeninger, interesseorganisasjoner og brukergrupper reagerer på budsjettet. Det samme gjør mange lokalpolitikere. Det er styrken på pro-

testene som vil avgjøre hva det er mulig å endre på i budsjettet. Reduksjonen i overføringene til grunnskolen kan stoppes dersom protestene blir sterke nok. Det er mulig å presse gjennom mere midler til barnevern osv. Når det gjelder rammekrav det er mulig å reise av organisasjoner og RV-representantene i kommune-styrer og fylkesting, foreslår jeg to minimumskrav:

● Fjern kommunetilskuddet til Folketrygden nå. Det ble innført for noen år siden, utelukkende for å trekke en del av økte skatteinntekter tilbake til staten, og er planlagt trappet ned til null i 1993. Kommunene skal i 1991 betale inn 3,3 mrd til Folketrygden.

● Øk statens overføringer til kommunene med 10 prosent (5,2 mrd)

● Staten må ikke tappe Kommunalbanken med 1,5 mrd. Dersom Kommunalbankens egenkapital skal reduseres, må det brukes til å redusere kommunenes gjeld.

Disse forslaga ville økt kommunenes inntekter med ca seks prosent. Men gode forslag gir ingen penger. Det er presset på Stortinget som vil avgjøre.

AKSEL NÆRSTAD

Et kvinne- og arbeiderfientlig budsjett

Statsbudsjettet har en rekke direkte kvinne- og arbeiderfientlige tiltak, og det varsler dramatiske endringer i tida framover.

Arbeidsfolks forbruk skal ned. «...budsjettet for 1991 bør bidra betydelig mindre til å øke etterspørselen etter varen og tjenester enn i 1989 og 1990.» sa finansminister Skauge i finanstalen da budsjettet ble lagt fram. Ingen av disse to åra har vært spesielt feite for folk flest, og nå skal det altså strammes inn.

Lønnsnivået i norsk industri er mer enn 20 prosent høyere enn i de landene Norge konkurrerer med i følge budsjettet, og Skauge sier «Det er en helt nødvendig forutsetning for å kunne redusere ledigheten fremover at vi kan utlikne en vesentlig del av denne kostnadsforskjellen.» Regjeringa vil altså ha en dramatisk lønnsnedgang.

For offentlig sektor legges det opp til en lønnsøkning tilsvarende prisstigninga. Dersom det gis mere i lønnsoppgjøret til våren, vil det måtte tas fra det som er beregna til skoler, helsevesen o.l. Det er ikke satt av fem øre i budsjettet til å heve de lave kvinnelønningene i offentlig sektor.

Budsjettet behandler ikke behovet for økte ressurser til offentlig sektor for å gi alle skoleplass, gi de psykisk utviklingshemmede gode tilbud, de eldre en verdig alderdom - ja, ikke engang hva som trengs for å forhinde den forverringa som nå skjer. Tvert i mot «Et av problemene i norsk økonomi er at en for stor del av inntektene kanaliseres over offentlige budsjetter.» - fremdele i følge Skauge. Regjeringas kurs er klar. Offentlig vekst skal være mindre enn økninga i bruttonasjonalproduktet. Offentlige tjenester må privatiseres. Kvinnene rammes spesielt ved at økte omsorgsoppgaver legges på dem, og kvinnearbeidsplassene i offentlig sektor reduseres.

Forslaget til endring av opptjeningstida fra 20 til 30 år i Folketrygden rammer kvinner direkte. Sosialministeren står fast ved forslaget til tross for sterke protester, også tverrpolitisk protest fra kvinner på Stortinget.

Forslaget om kontantstøtte til familier med barn mellom 35 uker og 3 år vil bidra til å presse kvinner tilbake til hjemmet og ut av yrkeslivet. Foreldre-betalinga i barnehagene for barn under 3 år skal økes, så det er bare dem som ikke har unger i barnehage som i realiteten får støtten. Sannsynlig vil dagmammabetalinga øke for diss unga. Det er jo bra for dagmammaer, men alt drar i samme retning: kvinner med barn under tre år bør være hjemmeværende.

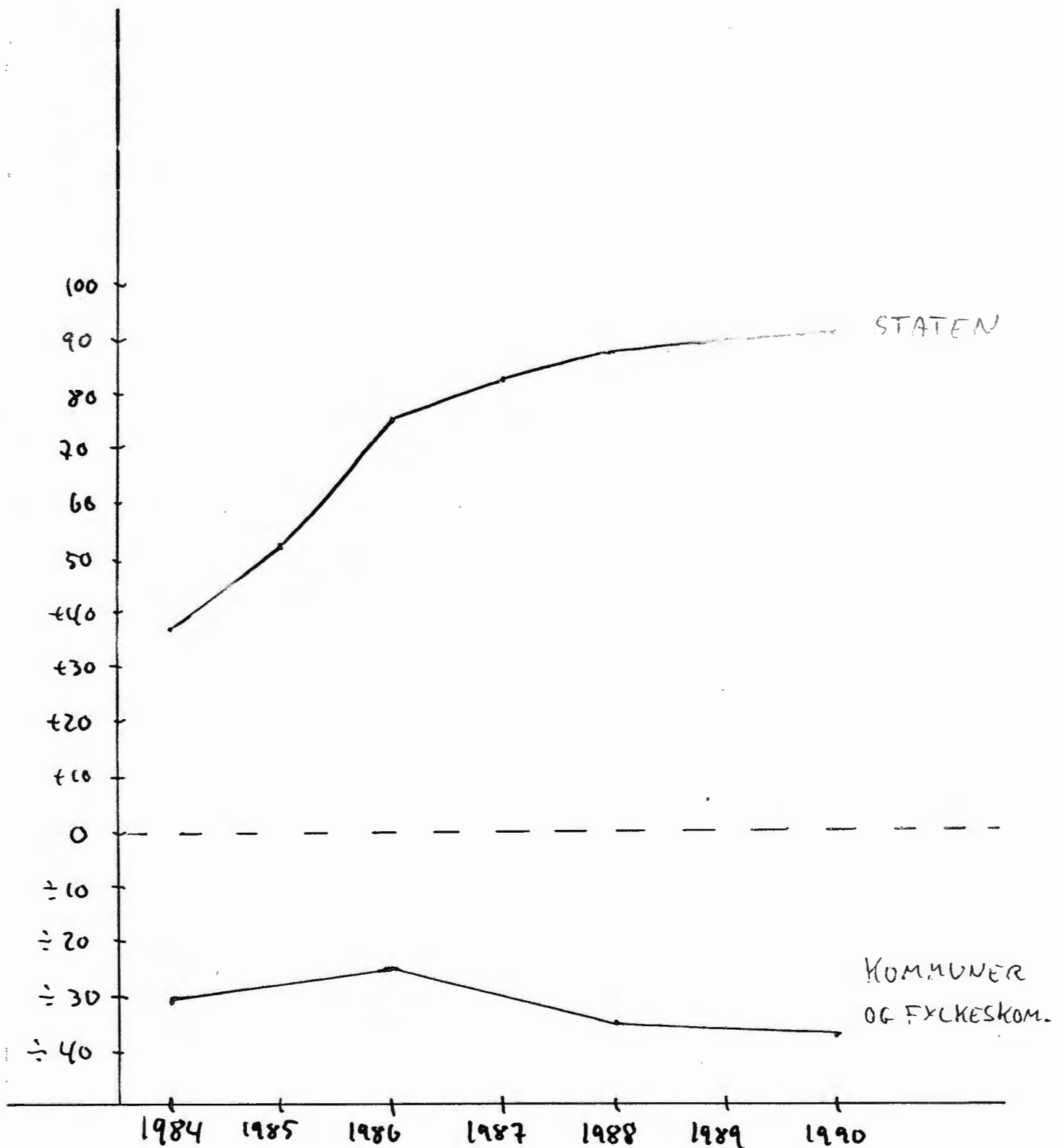
Reduksjon i næringsoverføringene, støtten til verftsindustrien og nedlegging av Industrifondet vil ramme distriktene spesielt, og redusere antall arbeidsplasser. Omdanning av Kommunalbanken til a/s og dermed at banken skal tilpasses markedskreftene, vil også svekke distriktene spesielt.

Skatteletta betyr lite eller ingenting for folk flest. Og den vil bli mere enn spist opp gjennom økningen i kommunale avgifter og egenbetalinger. Høyinntektsgruppene derimot vil merke skatteletta. Forslaget til skatterreform vil ytterligere ramme arbeidsfolk dersom den innføres. Spesielt hardt vil det gå utover alle med store boliglån - og det er jo ganske mange.

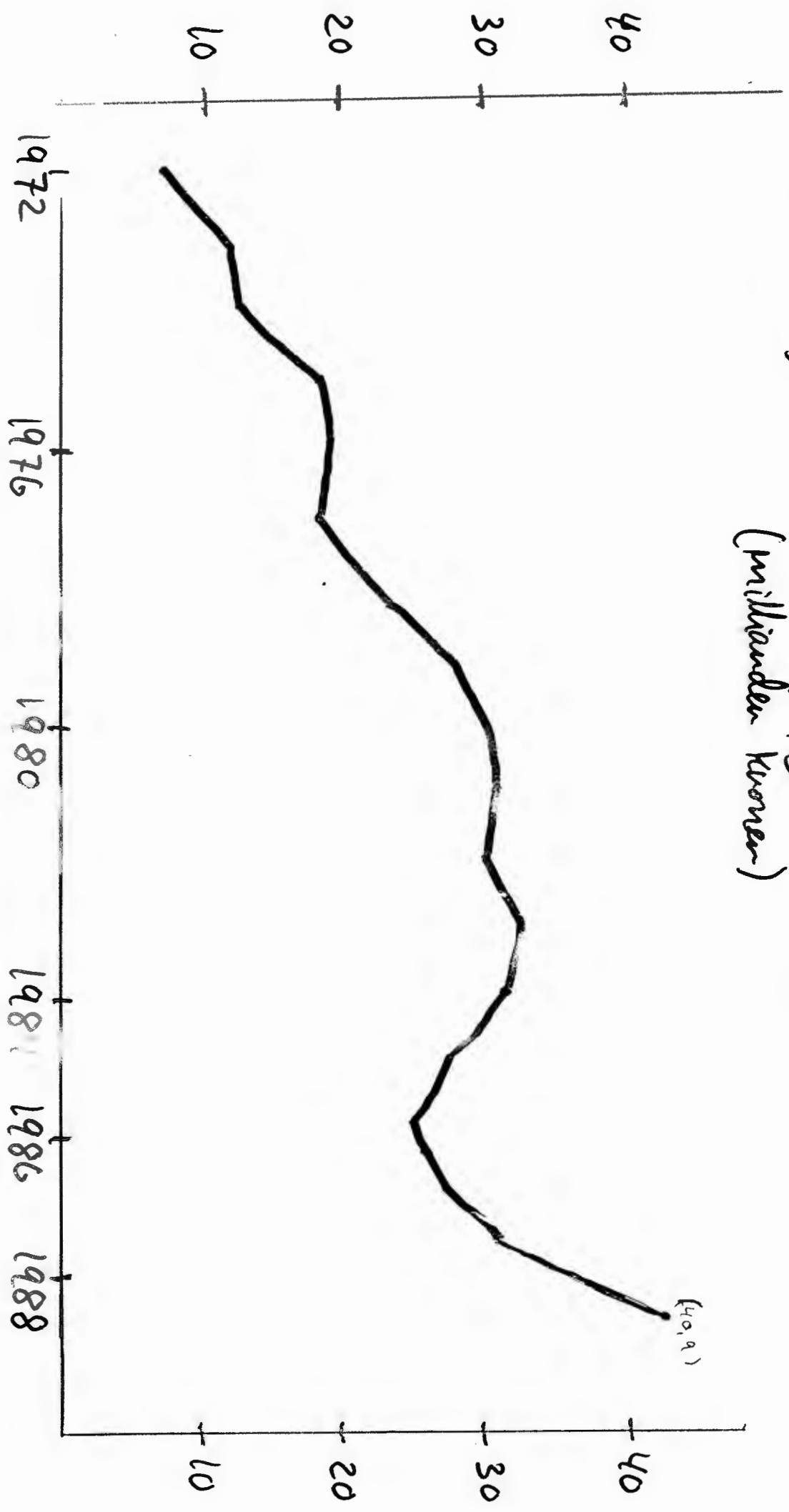
Det er ikke bare gjennom det statsbudsjettet legger opp til, at kvinner og arbeidsfolk rammes. Som jeg tok opp i en artikkel torsdag den 11. oktober, så er budsjettet så godt som kjemisk rensa for konkrete tiltak mot arbeidsløsheten. Det har heller ingen tiltak for å bedre de arbeidsløses økonomi. Arbeidsløshetsstrygden er lav, og mange skyves over på enda lavere trygd som langtidsledige. Det øker også kommunenes utbetalinger over sosialbudsjettene. Dermed så blir sosialhjelps-mottakerne skyteskive når det må strammes inn i skolen eller på sjukehjemmene.

I ukene fram til midten av desember vil statsbudsjettet stå i folkus i media. Tall, forslag og regjeringsspekulasjoner vil dominere. Stortingspartiene er med unntak av SV enige om rammebetingelsene for budsjettet, behovet for et stramt budsjett o.l. Det er derfor viktig å se helheten og linjene i budsjettet. Det er mere enn smålapping på dette budsjettet som må til for å rette opp den kvinne- og arbeiderfientlige profilen. Det er ikke mulig å få til de store endringene som kreves for at folk flest kan få grunn til å være fornøyd. Men press fra foreninger, organisasjoner og gjennom folkemeninga, kan tvinge gjennom noen forbedringer av budsjettet. God kamp!

FINANSIELLE FORDRINGER/GELD

Utvikling i kommunenes / fylkenes gjeld (netto) (milliarden kroner)

Vi står foran framleggingen av et nytt statsbudsjett. Dagsrevyens Olav Gran-Olsson vil i vanlig stil la finansministeren fortelle oss om at staten i 1991 vil få rekordunderskudd. Siden de aller fleste serne skjønner at oljemilliardene nå flommer inn i statskassen, må Gran-Olsson denne gangen også komme med et spørsmål som gir Arne Skauge mulighet til å belære oss om oljeinntektenes ubrukelighet, og at de derfor er holdt utenfor budsjettet.

Det store tyveriet

ØKONOMI

Gran-Olsson vil klokkelig unngå å stille spørsmål som kan belyse at arbeidsløsheten vil koste staten mer enn 20 milliarder kroner i 1991, i dagpenger, arbeidsmarkedstiltak og tapte skatte- og avgiftsinntekter. Derimot vil vi få et levende bilde av at de påståtte statlige underskudd skyldes et altfor godt trykkesystem, for store overføringer til bøndene, og kravstore, lite produktive lærere.

Det er ikke lenge siden oljemilliardene ble kommentert i denne spalten. Tyveriet av de norske olje- og gassressursene er en av de norske makthavernes største forbrytelser, som de selvsagt er svært opptatt av å kamufflere. Derfor skal vi nå dvele litt ved det ennet – enda en gang.

Ødelagt for all framtid

Den største forbrytelsen er at disse uerstattelige naturressursene blir ødelagt for all framtid, for å bli fyrte opp til miljøødeleggende endelser som privatbilisme.

Den neststørste forbrytelsen er at makthaverne selv stikker av med inntektene fra olje- og gass-salget. Målt i 1989-kroner har olje- og gassinntektene i perioden 1977-1989 utgjort nesten 1000 milliarder kroner (956 milliarder, for å være nøyaktig). Tenk hva disse enorme inntektene kunne ha betydd for å bygge opp landet vårt og som bidrag til oppbyggingen av de fattige landene i verden.

Halvparten, 477 milliarder har gått til oljeselskapene og deres samarbeidspartnere. Av dette er 351 milliarder brukt til nye olje- og gassinvesteringer på kontinentalsokkelen. Også resten, 126 milliarder, har til syvende og sist endt opp som delfinansiering av et ekstremt høyt investeringsni-

Tyveriet av de norske olje- og gassressursene er en av de norske makthavernes største forbrytelser, skriver Torstein Dahle.

vå i Norge, der jappetidens investeringer i kjøpesentre og forretningsbygg og de siste årenes skipsinvesteringer er viktige poster. Inntektene har ikke gått til å øke folk flest sitt forbruk, og de er heller ikke brukt til å utvikle et mer allsi-

dig norsk produksjonsliv. Tvert imot.

Skjult oljefond

Ca. 450 milliarder av oljeinntektene har tilfalt staten. Statsforvaltningens sparing i

den samme perioden er på i alt 468 milliarder 1989-kroner. Staten har altså spart oljeinntektene sine. 48 milliarder har staten brukt til egne, direkte oljeinvesteringer utenom Statoil. Statsforvaltningen har bygd opp en gigantisk finans-

formue på ca 260 milliarder, fra en nettogjeldsposisjon i 1977. Kort sagt: Staten har bygd opp et «skjult oljefond» lenge før man formelt vedtok å etablere et oljefond.

De siste 2-3 prosent av oljeinntektene har gått til de utskjulte oljearbeiderne.

Oljeinntektene har ikke gått til videre oppbygging av det norske utdanningssystemet. Det ville virkelig ha vært en framtidssrettet investering, men i de offentlige regnskapene kalles det i stedet for offentlig forbruk, og oljeinntektene må jo ikke brukes til offentlig forbruk.

Heller ikke har oljeinntektene blitt brukt til å gi de eldre bedre muligheter til å utfolde sine krefter og sine erfaringer. Det økende antall eldre støttes tvert imot ut av skapende virksomhet i større grad enn før. Den framtidssrettede investering som eldresektoren kan være, regnes nemlig også som offentlig forbruk.

Tidligere generasjoner har bygd opp et imponerende jernbanenett i Norge, men fortsatt står svært mye igjen å gjøre. Men i de 13 årene da nesten 1000 milliarder er tatt opp fra Nordsjøen har man lagt ned jernbanelinjer, fordi man ikke hadde råd til å drive dem.

Makthavernes forbrytelser vil fortsette i 90-årene. For å sikre seg at oljemilliardene heller ikke i framtiden skal bli brukt til offentlige, framtidssrettede oppgaver, har Stortinget vedtatt at oljeinntektene også formelt skal holdes utenom statsbudsjettet. De skal kanaliseres inn på et offisielt oljefond – som kommer i tillegg til det uoffisielle.

Historien om hvordan olje- og gassressursene våre blir ødelagt for all framtid, blir vond å fortelle til de kommende generasjoner. Historien om hvordan de første 1000 milliardene ble stjålet (og det blir sikkert de neste også), blir heller ikke noe morsom å fortelle.

De har påtatt seg et stort ansvar, de «ansvarlige» personene som om få dager skal tale til oss fra fjernsynsskjermene.

TORSTEIN DAHLE

6/11 1989

KLASSEKAMPEN

Hvordan blir statens økonomi i 1990? Legges det opp til et underskudd på ca. 35 milliarder? Eller ligger det an til et underskudd på ca. 7 milliarder? Eller kanskje et overskudd? Informasjonene gjennom massemedia er mildt sagt forvirrende. Torstein Dahle prøver seg her på en oppklarings-runde.

Over- eller underskudd i staten?

ØKONOMI

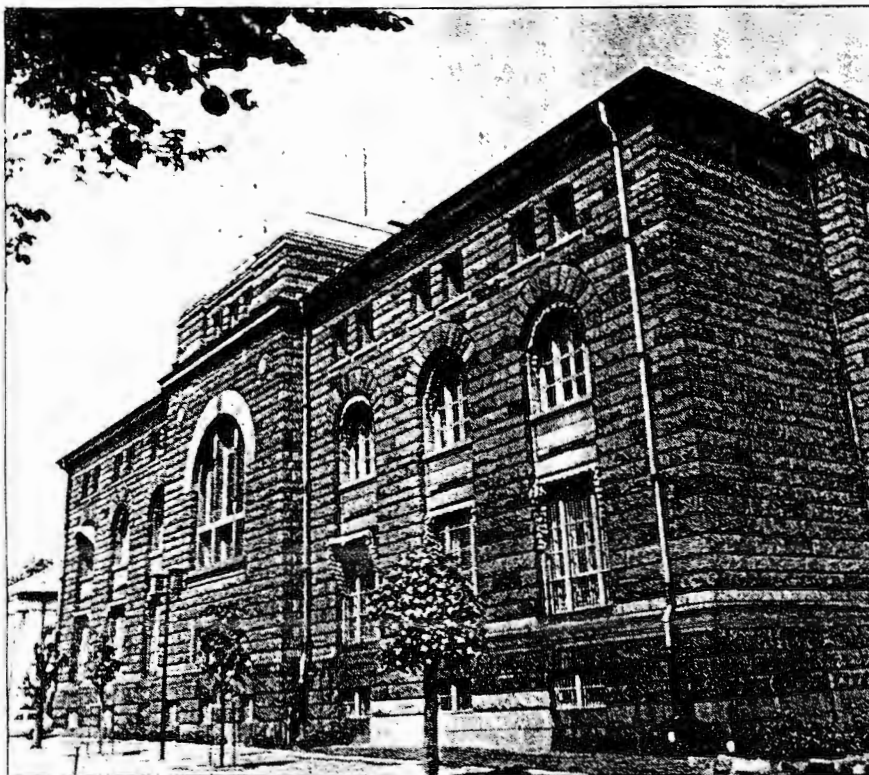
Fjernsyns-seere har — som vanlig — fått et begredelig inntrykk av statens økonomi. De er blitt fortalt at den avgåtte regjeringen la opp til et formidabelt underskudd på 38,6 milliarder i 1990. Finansminister Arne Skauge har så presentert et endret budsjett-opplegg, som reduserer underskuddet til 35,5 milliarder. Og det er jo også ganske formidabelt. Alle seerne har fått et levende inntrykk av hvor katastrofalt svakt dette budsjett-forslaget er, og alle må jo da forstå at Skauge & co egentlig burde ha skåret enda mer.

Et budsjett der staten bruker mye mer enn den selv har i inntekt, kalles et ekspansivt budsjett: Når staten etterspør mer varer og tjenester enn den har inntekter til, setter den nye hjul i sving med lånte penger eller ved å tære på formuen sin. Borgerskapets ledere og høyt gasjerne økonomiske rådgivere har da også stått fram på rekke og rad med et mas-sivt rop om at budsjettet er altfor ekspansivt.

Til og med den uavhengige, internasjonale eksper-tisen i OECD kommer med advarende rop. Ved nær-mere ettersyn viser det seg riktignok at denne eksper-tisen har det norske navnet Kjell Andersen, at han til-hører den samme klanen av økonomer som Skån-land & Co., og at han nok ikke er særlig uavhengig av den norske makteliten likevel.

Er det riktig at budsjett-forslaget opererer med et underskudd på ca. 35 milli-arder kroner. Ja, når man ser bort fra statens oljeinntekter og «overføringer» fra Norges Bank. Og det kan man selvsagt ikke gjøre.

Oljenæringen er en stor norsk næring. Den ble

Underskudd eller overskudd for staten i 1990. Torstein Dahle prøver seg på en oppklaringsrunde om de faktiske økonomiske forhold for den norske staten.

bygd opp ved enorme investeringer, som i stor grad er skjedd på bekostning av andre norske næringer. Når staten får inntekter fra denne næringen, er selvsagt en post som må regnes med. Det kan med god grunn hevdes at oljeinntektene skriver seg fra en ikke fornybar ressurs, og at vi derfor har et særlig ansvar for at disse inntektene brukes på en måte som er framtidsrettet både for Norge og resten av verden. Da er det desto større grunn til å ta dem med på inntektssiden av statsbudsjettet, for å forhindre nedleggelse av jernbanelinjer, svekkelse av skoleverket, for liten satsing på miljøtiltak, mangel på solidaritet med fattigfolk i verden.

Til overmål har staten selv investert 40-50 milliarder i oljefelter — i tillegg til Statoils investeringer. Og statens egne investeringer er ført som en utgift i tid-

ligere års statsregnska-per, dvs. at de har ført til lavere overskudd i stats-regnskapene. Dette er helt i strid med den vanlige regnskapspraksis for for-retningsmessige investeringer: Bare en del av dem — avskrivningene — skal normalt belaste resulta-tregnskapet for det enkelte år. Men staten har altså ført dem fullt ut som utgift med en gang, og så hevdet Berge og Skauge & Co. at man ikke skal ta inntekte-ne med i regnestykket når de kommer.

På samme måte er det utilbørlig å holde «overfø-ringene» fra Norges Bank utenfor. Staten har i årevis hatt et hundretalls milli-arder stående på lavrente-konto i Norges Bank. Inntil 31. desember 1988 fikk sta-ten bare 8,75 prosent rente av alle disse milliardene. Det betydde en faktisk ren-te-subsidiering fra staten til Norges Bank i størrel-sesorden 5- 10 milliarder

kronér pr. år. Fra nyttår er renten økt til 10,5 prosent rente, dvs. fortsatt lavere enn markedsrenten. Nor-ges Bank er fullt ut stat-seid. Da skulle det bare mangle at man ikke skulle ta en del av Norges Banks overskudd med i stats-regnskapet — og desto mer når overskuddet delvis er skapt av statssubsidier.

Etter vanlig internasjon-al statsbudsjett-praksis må man derfor ta oljeinntekter og Norges Bank-overføringer med. Da kommer man til helt andre tall: Gunnar Berges bud-sjett viste et underskudd på 9,8 milliarder. Arne Skauges budsjett viste et underskudd på 6,7 milli-arder. Regnet på denne måten, som altså er vanlig internasjonalt har den norske staten gått med store overskudd hvert år til og med 1988.

Til nå har vi sett på talle-ne slik de står i stats- og trygdebudsjettet (den så-

kalte «Gule bok»). Men slår vi opp i Nasjonalbud-sjettet, som finner vi på side 11 en tabell som viser «Påløpne inntekter og ut-gifter i statsforvaltning-» Den viser (i Berges versjon) faktisk et over-skudd på 4,3 milliarder i 1990. Skauges versjon vil vise et enda større over-skudd. Hva kommer det av?

Oppstillingen i nasjonal-regnskapet, som etter mitt syn gir det riktige bildet av statens økonomiske ut-vikling, omfatter noe mer enn staten og folketrygden i snevreste forstand. Den omfatter andre statsregn-skap og andre trygderegns-kap som f.eks. Skattefor-delingsfondet og Folketrygdfondet. Den opererer med opptjente inntekter i stedet for inn-betalte inntekter (på samme måte som i et vanlig bedriftsregnskap). I det hele tatt er det denne opp-stillingsmåten som er nærmest opp til oppstil-lingsmåten i et vanlig bedriftsregnskap (selv om det fortsatt er forskjeller). Og hvis man setter bud-sjett-tallene for 1990 opp etter disse prinsippene, blir resultatet altså at statsforvaltningen vil få et overskudd også i 1990, dvs. at statsforvaltningens enorme finansformue vil øke ytterligere.

Til slutt litt om statens formue. Det vanlige for OECD-landene er at staten er nedsunket i gjeld. Den norske staten er sterkt på pluss-siden. Ser vi på hele statsforvaltningen, er netto finansformuen nå oppe i ca. 250 milliarder kroner. Tar vi bare med staten i snever forstand (slik det gjøres i den gule bok) er netto finansformuen på ca. 90 milliarder kroner.

Uansett synsvinkel: Den norske staten er enestående rik. Det er å føre det norske folk bak lyset når den presenterer oss som fattig stat i økonomiske vanskeligheter.

TORSTEIN DAHLE

Det søkkrike fattig-Norge

Den norske staten er søkkrik. Norge står i en særstilling når det gjelder å opprettholde og bygge ut offentlig sektor.

Av HÅKON HØST

Dette er blant de tingene man kan lese ut av en rykende fersk rapport fra De Facto, skrevet av sosialøkonom Roar Eilertsen.

Rapporten viser blant annet at:

Offentlig sektor i Norge ikke er spesielt stor sammenlignet med andre land.

Offentlig sektor bare har hatt en ubetydelig økning i forhold til bruttonasjonalproduktet (BNP) de siste 20 år.

Den norske stats finanser er unike.

Politikerne stort sett er enige om å begrense og skjære ned på offentlig sektor.

Offentlig sektor i Norge vil komme i en kraftig EF-skvis.

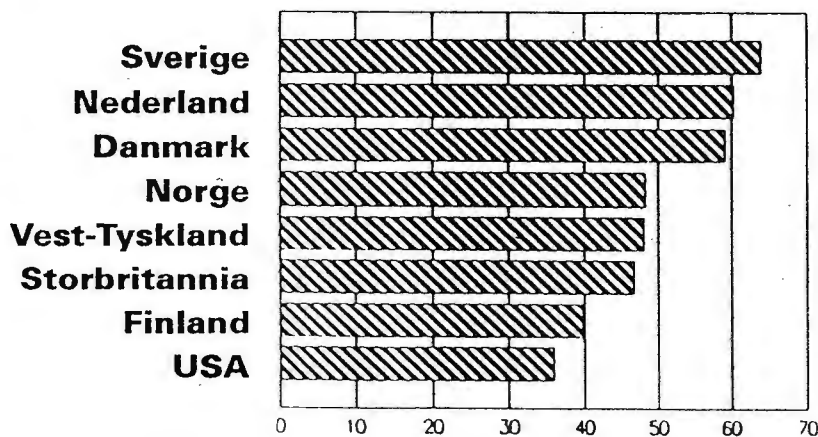
Rapporten som er bestilt av en rekke forbund, i hovedsak innenfor det offentlige, gir et grundig innblikk i den norske offentlige sektor, og sammenligner den med konkurrentlandenes.

Søkkrik stat

En sammenligning av de offentlige budsjettene i forskjellige land viser at Norge står i en særstilling. I åttiåra har vi som eneste OECD-land hatt overskudd på budsjettene. De har vært så gedigne at staten har kunnet bygge seg opp en unik formue på rundt 300 milliarder kroner.

Overskuddene, som i stor grad skyldes oljeinntektene, har havnet med omtrent like store deler på tre steder: 100 milliarder på bok i Norges Bank, 100 milliarder i nedbetal-

Offentlige utgifter I andel av Bruttonasjonalproduktet (BNP) 1980-87

KLASSEKAMPEN
26/9-1990

Det er en myte at offentlig sektor i Norge er så stor. Tabellen over viser at Norge ligger midt på treet i forhold til dem vi liker å bli sammenlignet med.

ner og 100 milliarder i statlig forretningsdrift og utlån.

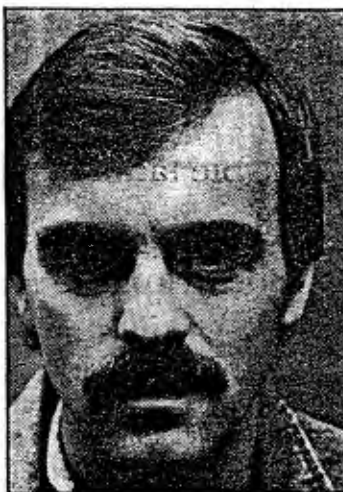
– Paradokset i dag er at mens angrepene på offentlig sektor bare tiltar i styrke, så står Norge i en særstilling når det gjelder å opprettholde og bygge ut offentlig sektor, sier Eilertsen.

Avgjør samfunnsutviklinga

– Utviklinga av offentlig sektor i 90-åra er helt avgjørende for hvordan samfunnet skal se ut i framtida. Den nyliberalistiske bølgen med omdanning fra offentlig basert til markedsbasert velferd vil om den lykkes bidra til økte klasseskiller og en sterk sentralisering.

Eilertsen dokumenterer gjennom rapporten at offentlig sektor er vel så effektiv i Norge som i andre land. Vi får mye igjen av hver krone som blir satt inn.

– Det betyr ikke at det ikke kan finnes innsparingsmuligheter. Men eventuelle effektiviseringsgevinster må gå til å utvide tilbudet i stedet for å

Offentlig sektor er vel så effektiv i Norge som i andre land, sier Roar Eilertsen.

Innstramming gir underskudd

I rapporten vises det også at innstrammingspolitikken fører til underskudd på de offentlige budsjetter. Store uttellingar til A-trygd, tiltak og sosialstøtte som følge av massearbeidsløsheten koster det offentlige enorme summer hvert år. På

krympes inntektene til det offentlige, fordi det blir færre som bidrar med skatter og avgifter.

Det budsjetterte underskuddet på årets statsbudsjett, ser også år ut til å snus, på grunn av rekordøkninga i oljeprisene.

I tillegg til at en stor offentlig sektor er avhengig av at folk er i arbeid og betaler skatt, så er det umulig å tenke seg full sysselsetting uten en sterk satsing på offentlig sektor, mener Roar Eilertsen.

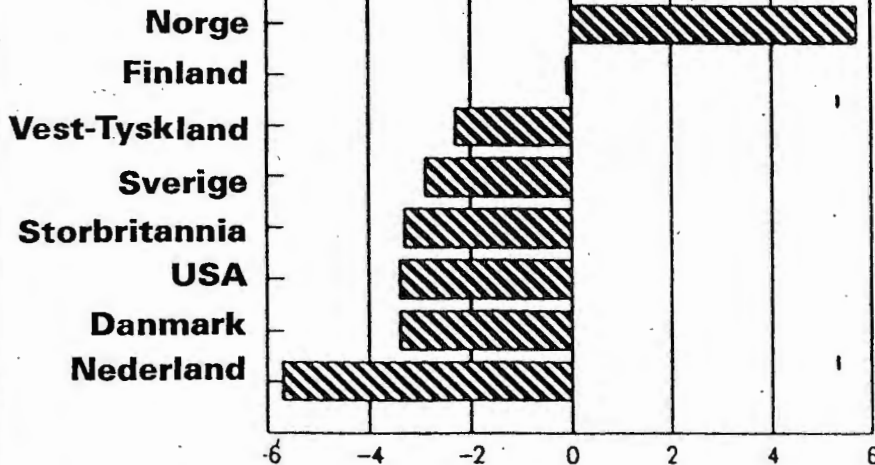
EF-skvisen

Om Norge ikke har en stor offentlig sektor sammenlignet med andre land i Nord-Europa og USA, så ligger vi pr. i dag godt over EF-gjennomsnittet. I EF utgjør offentlig sektor i snitt 40 prosent målt som andel av BNP, mens den i Norge ligger på rundt 50.

– En tilpasning til det indre markedet vil legge et velkomment press på Norge for å få ned det offentlige andel. I tillegg kommer at offentlig sektors andel også i EF-landene vil krympe, noe som vil forsterke presset

Overskudd på offentlige budsjetter I andel av Bruttonasjonalproduktet (BNP) 1980-87

Norge har gjennom hele åtti-tallet stått i en særstilling. Sammenlignet med andre OECD-land har vi hatt overskudd på de offentlige budsjetter. Tabellen over viser dette i prosent av BNP.

Tabellen høves til anfilken på forrige side.

- Trenger 100 000 flere i det offentlige

OLE JOHAN NILSEN

Skjerp skatteinnkrevningen og øk stat og kommuners inntekter og ploy pengene inn i offentlig sektor! Dermed kan man øke sysselsettingen og løse presserende offentlige oppgaver i 90-årene.

Dette er Norsk Kommuneforbunds oppskrift, lansert av politisk sekretær Steinar Gullvåg i et foredrag i helgen. Vi har bruk for 100 000 nye årsverk i offentlig sektor – det kunne redusert sykehuskøene, gjenreist sosial boligbygging, redusert kriminaliteten og bedret innsatsen i miljøvernet, sa han på et møte i Lyngen.

– Penger, spør vi Gullvåg. Som har resepten klar:

: La Skattedirektoratet få tusen nye stillinger, slik at norske bedrifter risikerer skattekontroll hyppigere enn hvert 40. år. Det gjør det mulig med 10 milliarder kroner mer i offentlige inntekter, som – hvis de anvendes i offentlig sektor

– gir 100 000 nye arbeidsplasser. Gullvåg minner i den forbindelse om de store utbetalingene – ca. 12 milliarder årlig – som nå går med på grunn av arbeidsledighet gjennom ledighetstrygd og sosialstøtte.

– Folk som mottar kontantstøtte har mer behov for tjenester enn for penger, tror han.

I sitt regnestykke opererer han med en modell som viser at én milliard kroner i offentlig sektor gir mellom 6000 og 8000 arbeidsplasser. Vesentlig er også at en stadig større andel av arbeidsplassene fremover blir å finne i de tjenesteydende næringer, som da bør stimuleres hvis man vil slå et slag for den fulle sysselsetting.

Eksport

– Disse tjenestene vil få en stor betydning, blant annet som mulig eksportnæring, understreker Gullvåg.

– Men kan ikke slikt oppnås gjennom rasjonalisering og omorganisering?

Steinar Gullvåg advarer mot å blåse opp offentlig sektor bare til å bli et oppbevaringssted for unyttige byråkrater. Gjennom fornyelse må en bemanningsøkning som antydnet omsettes i velferd for den enkelte. Men slik effektiviseringsforbedring innebærer ikke bemanningsreduksjon i offentlig sektor. Han tilføyer at den ønskede kvalitetsforbedring i offentlige tjenester må innebære at de ansatte i denne

sektor slutter å betrakte seg som «forvaltere» og heller går inn for å yde service.

Privatisering?

– Innebærer dette øket bruk av private tjenester? Er du enig i noe av det arbeidsminister Kristin Clemet forfekter?

– I prinsippet er privatisering hensiktsløs. Vi mener at offentlige tjenester er bedre enn private, og dessuten billigere. Om de ikke er det, er det vår oppgave å gjøre dem det, sier Gullvåg. I sitt foredrag pekte han på at noe av skylden må ligge hos de offentlig ansatte når borgerlige partier har kunnet bringe offentlig virksomhet i miskreditt. Vi innså ikke behovet for fornyelse og omstilling tidnok, sa han i sitt foredrag i Lyngen.

Norsk Kommuneforbund har landsmøte i Oslo om vel tre uker.

Utgiftene til helsetjeneste i Norge er noe lavere enn vårt bruttonasjonalprodukt skulle tilsi. Dette framgår av OECDs statistikk over helsetjenesteutgifter i de vestlige land. Men man bør være svært forsiktig med å bruke disse tallene til å trekke konklusjoner om hvor mye de enkelte land satser på folks helse, skriver Tor Iversen i dagens økonomiske kommentar.

Forskjeller i helseutgifter

ØKONOMI

For ikke lenge siden offentliggjorde OECD ny statistikk over medlemslandenes utgifter til helsetjenester («Health Care Systems in Transitions: The search for efficiency», Paris: OECD, 1990). Det knytter seg ofte stor interesse til disse tallene, kanskje mest fordi de kan brukes til å begrunne krav om økte utgifter i de landene som ikke ligger i forreste rekke. For Klassekampens lesere er dette velkjent.

Første kolonne i tabellen viser utgiftene til helsetjenester i dollars pr. innbygger i 1987 (for interesserte er omregningene mellom de enkelte lands valuta gjort ved hjelp av kjøpekraftspariteter for bruttonasjonalproduktet). Vi ser at Norge inntar sjettede plass med utgifter ca. 200 dollars høyere enn gjennomsnittet for alle OECD-landene. Det er således ikke riktig, som det av og til har vært hevdet, at Norge er blant dem som bruker minst av alle.

Andel av BNP

Andre kolonne viser helsetjenesteutgifter som andel av bruttonasjonalproduktet (BNP). Det er som regel slike tall som har begrunnet påstanden om at Norge er blant de OECD-landene som har lavest helsetjenesteutgifter.

Vi ser at Norge er nr. 10 med en andel som er omtrent lik gjennomsnittet av OECD-landene. Norges utgifter er altså forholdsmessig lavere enn bruttonasjonalproduktet skulle tilsi. Dette illustreres også ved hjelp av den tredje kolonnen i tabellen. Her har

man forsøkt å «forklare» landenes helsetjenesteutgifter ved hjelp av bruttonasjonalproduktets størrelse.

Det viser seg da at Norges helsetjenesteutgifter i 1987 er

177 dollars mindre pr. innbygger enn det en skulle forventet.

Samtidig er veksten i helsetjenesteutgiftene i forhold til bruttonasjonalproduktet i

OVER: Helsepersonellens lønn og innsats har betydning for hvor mye helse man får pr. krone. Men dette går ikke fram av sammenliknende statistikk, skriver Tor Iversen i dagens kommentar. Bildet er fra Ullevål sjukehus i Oslo.

TIL VENSTRE: Tabellen viser fra venstre: Helsetjenesteutgifter i dollar pr. innbygger, utgifter til helsetjenester i prosent av bruttonasjonalproduktet, differanse mellom faktiske og «forventede» utgifter (se teksten) og «Elastisitet til helsetjenester med hensyn på BNP» (et mål for veksten i helseutgifter, se forklaring i teksten).

Norge blant de raskeste i OECS-landene. Kolonne fire i tabellen viser hvor mange prosent helsetjenesteutgiftene har vokst med for hver prosent økning i bruttonasjonalproduktet (dette uttrykket kalles elastisiteten) i perioden 1975-1987. Vi ser at Norge her ligger på tredje plass.

Oppsummert kan vi si at

helsetjenesteutgiftene i Norge er noe lavere enn det størrelsen på bruttonasjonalproduktet skulle tilsi. Samtidig er veksten i helsetjenesteutgiftene raske enn i de fleste OECD-landene.

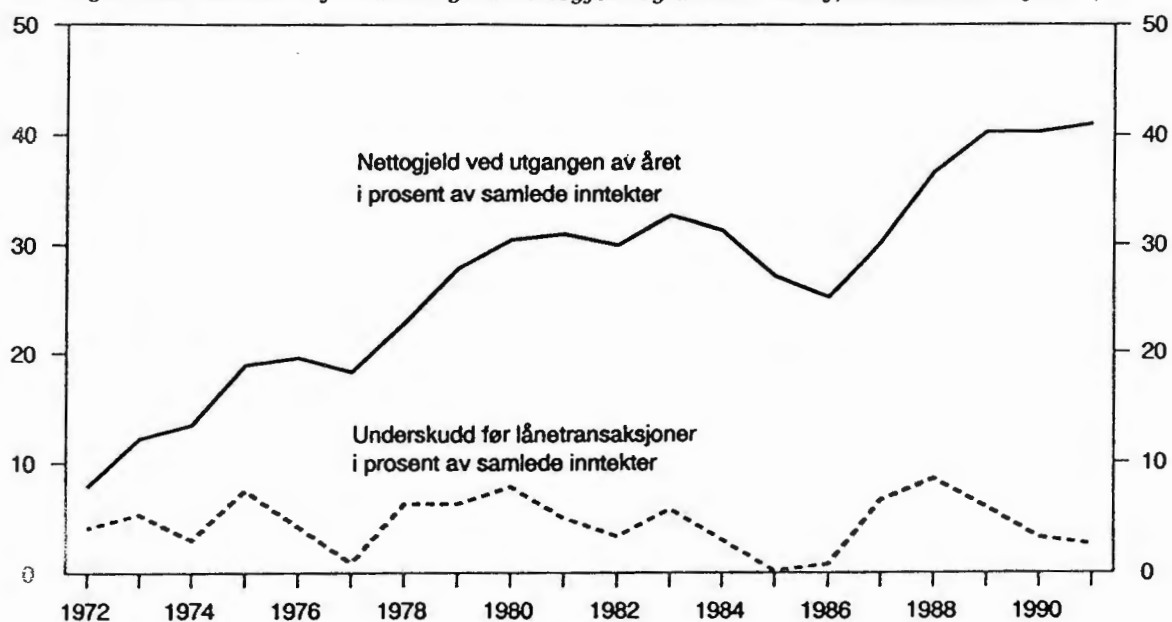
Kritisk

Det er grunn til å være kritisk med hensyn til hvilke konklusjoner en kan trekke fra tallene i tabellen. For det første er neppe definisjonene av hvilke aktiviteter som skal regnes til helsesektoren identiske fra land til land. Det mangler internasjonalt aksepterte definisjoner av både sykehus, sykehjem og hjemmesykepleie. For det andre sier tallene ikke noe om hvor mye helsetjenester man får igjen for de ressursene man setter inn. Store utgifter kan gi få helsetjenester hvis helsepersonellet er godt betalt og samtidig lite produktive. For det tredje vet vi ikke hva helsetjenestene skaper av ekstra helse i befolkningen i de ulike land. Her vil samspillet mellom andre samfunnssektorer være vesentlig. For eksempel vil satsing på trygge og gode oppvekstvilkår for barn ikke komme inn under helsesektoren. Men en slik satsing kan forhindre mange reparasjonsforsøk fra helsevesenet seinere. Små utgifter til helsetjenester vil i slike tilfeller være et gode og ikke noe problem. Tilsvarende kan forbedring av arbeidsmiljøet bidra til færre ulykker og bedre helse. Kanskje vil det også bidra til en reduksjon i utgiftene til helsetjenester.

Sammenlikninger av helsetjenesteutgifter mellom land gir derfor dårlig grunnlag for å trekke konklusjoner om hvor mye det satses på folks helse i de ulike landene. Til det er det internasjonale statistikkgrunnlaget for tynt.

TOR IVERSEN

	Utgifter i dollar	Prosent av BNP	Differanse	Elastisitet
Australia	939	7,1		0,9
Østerrike	982	8,4	+ 119	0,8
Belgia	879	7,2	- 19	1,6
Canada	1483	8,6		0,9
Danmark	792	6,0	- 220	0,9
Finland	949	7,4	- 9	0,9
Frankrike	1105	8,6	+ 150	3,1
Vest-Tyskland	1093	8,2	+ 68	0,9
Hellas	337	5,3	- 32	2,5
Island	1241	7,8	- 59	1,5
Irland	561	7,4	+ 119	1,5
Italia	841	6,9	- 78	1,7
Japan	915	6,8		1,4
Luxembourg	1050	7,5	- 119	
Nederland	1041	8,5	+ 120	1,1
New Zealand	733	6,9		
Norge	1149	7,5	- 177	2,0
Portugal	386	6,4	- 11	
Spania	521	6,0	- 30	1,1
Sverige	1233	9,0	+ 190	1,0
Sveits	1225	7,7	- 68	1,0
Tyrkia	148	3,5		
Storbritannia	758	6,1	- 144	1,0
USA	2051	11,2	+ 414	1,1
Gjennomsnitt	934	7,3		1,3

Figur 5.38 Kommuneforvaltningens nettogjeld og underskudd før lånetransaksjoner¹⁾

¹⁾ Anslag for 1990 og 1991.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet.

ner anslås nå til vel 4 mrd. kroner i 1990. Dette er om lag 1½ mrd. kroner mindre enn anslått i Revidert nasjonalbudsjett og rundt 3 mrd. kroner mindre enn i 1989. I tabell 5.27 er det,

bl.a. på bakgrunn av de forutsetningene som er beskrevet ovenfor, lagt til grunn at underskuddet blir ytterligere noe redusert fra 1990 til 1991.

FRA STATSBUDSJETTET

12*

St.prp. nr. 1

1990-91

Statsbudsjettet medregnet folketrygden.

kroner. Folketrygden har et finansieringsbehov på 22 802 mill. kroner som er innregnet i beløpet ovenfor, og som foreslås dekket av statskassen.

Under folketrygdens utgiftskapitler er det ikke regnet med utgifter til regulering av pensjonsytelsene pr. 1. mai 1991, og heller ikke med regulering av takster for leger og fysioterapeuter m.v. og lønnsregulering for ansatte i trygdeetaten. Til disse formål er det som tidligere avsatt reserver på ymse-posten i statsbudsjettet. Fol-

ketrygdens finansieringsbehov i 1991 vil derfor bli betydelig større enn 22 802 mill. kroner.

I tabell 1 er det gitt en oversikt over utgifter og inntekter i statsbudsjettet medregnet folketrygden fra 1987 til 1991. Bevilgningene under ymse utgifter er imidlertid ikke fordelt på utgiftsarter i vedtatt budsjett (SIII) for 1990 og i forslaget for 1991. Av denne grunn blir fordelingen på utgiftsarter annerledes enn i oppstillingen foran.

Tabell 1. Oversikt over statsbudsjettet og bevilgningsregnskapet
Mill. kroner

	Regnskap			Budsjett		Forslag 1991	Endring 1990-91 i prosent	
	1987	1988	1989	1990 S III	1990 pr. 15/9 ¹⁾		Fra S III 1990	Fra budsjett pr. 15/9
1. Inntekter (eksklusive tilbakebetalinger)	256 991	268 317	281 429	297 137	299 791	351 413	18,3	17,2
2. Utgifter (ekskl. utlån, gjelds- avdrag m.v.)	248 689	263 745	280 301	305 685	305 041	356 947	16,8	17,0
Driftsutgifter	48 756	55 963	52 782	60 489	50 323	59 131	- 2,2	17,5
Nybygg, anlegg m.v.	32 990	30 324	30 278	32 352	32 495	35 463	9,6	9,1
Overføringer til andre	166 943	177 458	197 241	212 844	222 223	262 353	23,3	18,1
3. Overskudd før lånetransaksjoner (1-2)	8 302	4 572	1 128	- 8 548	- 5 250	- 5 534	-35,3	5,4
Lånetransaksjoner:								
4. Utlån, gjeldsavdrag, aksje- tegning m.v. i alt	16 440	19 478	24 409	26 532	26 888	46 470	75,1	72,8
Utlån til statsbankene	9 718	10 281	10 942	14 420	14 420	18 905	31,1	31,1
Gjeldsavdrag	5 437	5 946	9 776	11 133	11 133	25 086	133,4	133,4
Andre utlån, aksjetegning	1 285	3 251	3 691	979	1 335	1 579	61,3	18,3
5. Tilbakebetalinger m.v.	1 256	2 732	3 033	1 068	3 448	3 942	269,1	14,3
6. Utlån m.v. netto (4-5)	15 184	16 746	21 376	25 464	23 440	42 528	67,0	81,4
7. Samlet finansieringsbehov (6-3).	6 882	12 174	20 248	34 012	28 690	48 062	41,3	67,5

¹⁾ S III med korreksjoner for endringer vedtatt, foreslått eller anslått for terminen pr. 15/9-1990.

FRA NASJONALBUDSJETTET

12

St.meld. nr. 1
Nasjonalbudsjettet 1991

1990-91

- Gjennomføring av de inntektsoppgjør hvor staten er part innenfor forsvarlige rammer. Staten er ansvarlig for gjennomføringen av lønnsoppgjør for statsansatte samt jordbruksoppgjør og pensjonsreguleringer. I budsjettoplegget har en for disse gruppene lagt til grunn en gjennomsnittlig inntektsvekst fra 1990 til 1991 på om lag 4 pst. Rammevilkårene for lønnsoppgjørene i kommunene fastlegges gjennom statlige overføringer til kommunene.
- Et skatteopplegg som bidrar til uendret el-

Tabell 2.1 Statsbudsjettets inntekter og utgifter. Mill. kroner og prosentvis vekst

	1989 Regnskap	1990 Anslag på regnskap	1991 Gul bok	Prosentvis vekst fra foregående år	
				1990	1991
A. 1. Inntekter ekskl. overføringer fra statens petroleumsfond	281 429	299 771	317 858	6,5	6,0
1. Skatter og avgifter på utvinning av petroleum	13 890	22 100	28 300	59,1	28,1
2. Inntekter fra statlig petroleumsvirksomhet	10 027	12 795	13 810	27,6	7,9
3. Overføringer fra Norges Bank	7 465	10 153	5 691	36,0	+43,9
A. 2. Inntekter utenom oljeinntekter og overføringer fra Norges Bank	250 047	254 723	270 057	1,9	6,0
4. Skatter og avgifter fra Fastlands-Norge	188 584	193 258	203 778	2,5	5,4
- Direkte skatter inklusive trygde- og pensjonspremier	95 455	95 245	97 140	+0,2	2,0
- Indirekte skatter	93 129	98 013	106 638	5,2	8,8
5. Overføringer fra kommuneforvaltningen ..	6 070	5 120	4 393	+15,7	+14,2
6. Overføringer fra Skattefordelingsfondet ...	4 996	4 946	5 279	+1,0	6,7
7. Renteinntekter	33 179	33 378	32 616	0,6	+2,3
8. Andre inntekter	17 218	18 021	23 991	4,7	33,1
B. 1. Utgifter eksklusiv overføringer til Statens petroleumsfond	280 301	305 041	323 392	8,8	6,0
1. Utgifter til statlig petroleumsvirksomhet ..	9 272	8 000	8 555	+13,7	6,9
B. 2. Utgifter utenom utgifter i forbindelse med oljevirkosomhet	271 029	297 041	314 837	9,6	6,0
2. Kjøp av varer og tjenester	71 156	74 804	78 152	5,1	4,5
- Sivile formål	50 199	52 749	55 152	5,1	4,6
- Militære formål	20 957	22 055	23 000	5,2	4,3
3. Overføringer	199 873	222 237	236 685	11,2	6,5
- Underskudd i forretningsdriften	3 152	1 810	1 953	+42,6	7,9
- Overføringer til kommuneforvaltningen ..	41 613	44 463	45 666	6,8	2,7
- Renteutgifter	17 134	18 358	18 203	7,1	+0,8
- Overføringer til private og utlandet	137 974	157 606	170 863	14,2	8,4
C. 1. Netto overført fra Statens petroleumsfond (2+1)	0	0	0	-	-
1. Overført til Statens petroleumsfond	0	0	33 555	-	-
2. Overført fra Statens petroleumsfond	0	0	33 555	-	-
D. 1. Overskudd før lånetransaksjoner (A.1+B.1+C1)	1 128	+5 270	+5 534	-	-
D. 2. Overskudd før lånetransaksjoner korrigert for oljeinntekter og -utgifter og overføringer fra Norges Bank (A.2+B.2)	+20 982	+42 318	+44 780	-	-
E. Lånetransaksjoner, netto	21 376	23 440	42 528	9,7	81,4
1. Utlån til statsbankene	10 942	14 420	14 040	31,8	+2,6
2. Andre utlån, aksjetegning m.v., netto	658	+2 113	2 502	+421,1	+218,4
3. Gjeldsavdrag	9 776	11 133	25 986	13,9	133,4
E. Finansieringsbehov (E+D.1)	20 248	28 710	48 062	41,8	67,4

Kilde: Finansdepartementet.

Jakob Eng vil snu utviklingen i kommunene:

3000 bør sies opp hvert år

LARS RISE

Lederen i Kommunenes Sentralforbund, Jakob Eng, vil snu utviklingen i antall ansatte i kommuner og fylkeskommuner. Siden 1977 har antallet vokst med nesten 10 000 årsverk hvert år. — I stedet burde målet være minst én prosents reduksjon, eller 3000 færre årsverk, hvert år i flere år fremover. Staten burde klare en reduksjon

på to prosent hvert år, sier Eng til Aftenposten.

I perioden 1977—1987 vokste antall ansatte i kommuner og fylkeskommuner med ca. 90 000 til totalt 300 000. To tredjedeler av denne veksten har skjedd innenfor helsesektoren. I denne perioden har kommunene blitt pålagt svært mange nye oppgaver. I tillegg ble svært mange statlige oppgaver overført til lokalforvaltningen. Likevel har antall ansatte i Staten vokst med 15 prosent i den samme perioden.

Jakob Eng mener at Staten burde ha redusert antall ansatte etterhvert som oppgavene ble overlatt kommunene. — Dersom kommunene klarer å redusere med én prosent hvert år, burde Staten klare to prosent. Tilsammen vil det utgjøre en reduksjon i antall stillinger på 6000—7000 årlig, sier Eng.

Over til industrien

Han understreker at det samfunnsøkonomisk vil være langt gunstigere dersom

man kunne redusere offentlig sektor og heller øke antall ansatte i industrien, spesielt i eksportrettede virksomheter. — Vi trenger flere i den verdiskapende sektor dersom vi skal klare å opprettholde vårt høye velferdsnivå, sier han.

— Kan kommunene redusere antall ansatte med 3000 uten at det får konsekvenser for kvaliteten på tjenestene som utføres?

— Det er fullt mulig. Endel av reduksjonen kan besørges ved naturlig avgang. Vi reg-

ner med at en utstrakt bruk av data kan gi en gevinst på opptil 15—20 prosent. Dessuten er det betydelige rasjonaliseringsgevinster å hente på bedre samordning mellom ulike etater. La oss ta ett eksempel: I Nordland fylke er det ca. 400 ansatte ved de statlige kontorene innenfor fiskeri, landbruk og skogbruk. Disse kontorene disponerer betydelige offentlige midler, men arbeidet kunne ha vært effektivisert betydelig. Fiskerisjefen, fylkeslandbrukssjefen, fylkesskogsjefen og fylkesarbeidssjefen

burde vært lagt inn under fylkeskommunen. Det burde være et mål å redusere antall ansatte med minst en fjerdedel, sier Eng.

Han går også inn for å legge ned fylkeslegekontorene og skoledirektorenes kontorer.

— Veisjefene burde samordnes med fylkenes samferdselsjef. — Hvorfor kan ikke departementet gi direktiver direkte til kommunene istedenfor å gå via et forsinkende mellomledd? spør Eng.

... OG MER BRÅK ER I VENDE

CLEMET SVINGER SLAKTERKNIVEN

Håper å kutte vekk «hellige kyr» for 100 milliarder

Arbeidsminister Kristin Clemet er i gang med et arbeid som i sin ytterste konsekvens er den rene revolusjon i statsforvaltningen og all offentlig virksomhet. I departementets politiske ledelse fantaserer man allerede om nedskjæringer og gevinster av effektivisering i det offentlige på inntil 100 milliarder kroner i året. Det er en svimlende sum, som tilsvarer en tredjedel av et statsbudsjett.

Av INGOLF HÅKON TEIGENE

Arbeidet kommer garantert til å provosere mellompartiene i regjeringen og skape voldsomt oppstyr. Alle områder der det offentlige medvirker skal undersøkes med sikte på en gjennomgripende rasjonalisering, effektivisering og innsparing. Rapporten med de politiske konklusjonene skal være ferdig før jul.

Hellige kyr

– Det kommer ikke til å bli igjen en eneste levende hellig ku når dette arbeidet er ferdig, sier en kilde som følger arbeidet tett.

Dermed kan man ane at den debatten om regjeringens økonomiske politikk som Harald Synnes har satt i gang, bare blir småtterier mot de kontroversene Clemets utspill vil skape.

I løpet av de kommende ukene mottar Arbeidsdepartementet 17 forskjellige rapporter fra like mange forsknings- og konsulentmiljø. Hver rapport tar for seg et felt hvor det offentlige er sterkt inne i bildet. Noen av de viktigste områdene er landbruk, fiskerinæringen, samferdsel, industristøtte og helse/sykehus-politikken. Dessuten kommer det hele tre rapporter om skolevesenet: om grunnskolen, om videregående skole og om høyere utdanning.

100 milliarder

En forsmak på hva effektivisering i skolen kan skape av protester, fikk man da Syse bare så vidt antydnet spørsmålet på fylkesmannkonferansen i forrige uke. Kritiske tillitsfolk i lærerorganisa-

sjonene var på plass omtrent før Syse hadde snakket ferdig i Dagsrevyen.

Hovedkonklusjonene i alle rapportene skal så gjennom en politisk vurdering, før de samles i en egen melding.

Og det er kolossale summer det opereres med. I den politiske ledelsen i Arbeidsdepartementet snakker man allerede om det de kaller et «effektiviseringspotensial» på 100 milliarder kroner årlig. Det tilsvarer ikke mindre enn et tredjedels statsbudsjett.

I dette effektiviseringspotensialet inngår både direkte innsparinger og kutt, og rasjonalisering av offentlig sektor som øker verdiskapningen.

Kutte fiskeristøtte

De første rapportene har allerede havnet på statsrådens pult. De omhandler bl.a. mulighetene for å kutte ned på overføringene til landbruk og fiskerinæringen.

Etter det Dagbladet forstår, skisserer rapporten om fiskerinæringen en målsetting der offentlige overføringer til fiskerinæringen faller bort, og næringen blir tvunget til å drive lønnsomt på egen hånd.

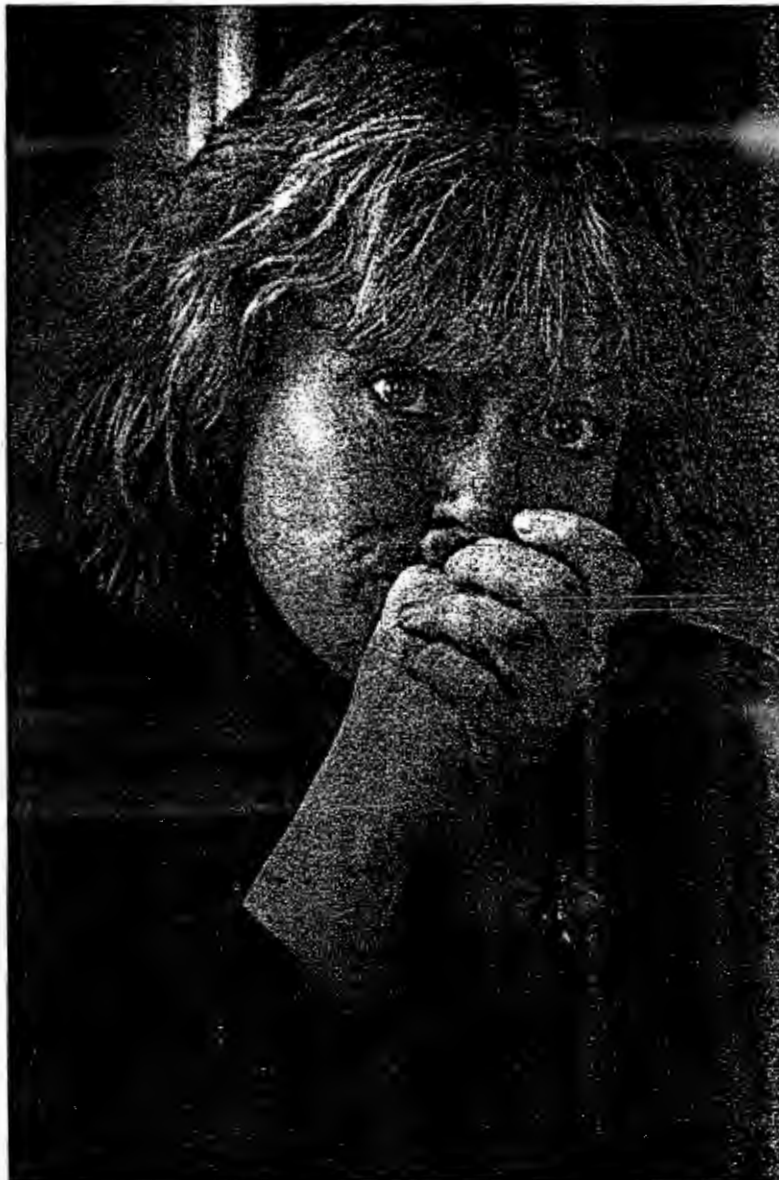
De få som har lest de første rapportene, holder dem tett til brystet. De ønsker ikke at enkeltkonklusjoner skal lekke ut før den politiske ledelsen har fått samlet alt i en melding.

– Men den kommer til gjengjeld til å bli svært kontroversiell. Her settes det spørsmålsteget ved absolutt alt, sier en kilde.

Lagt i en skuff

Den utredningen som nå foregår, har en bakgrunnshistorie i den forrige regjeringen. Da ble det satt i gang en forstudie på embetsmannsnivå i departementet. Rapporten – som var svært kritisk og vidtgående i konklusjonene – ble imidlertid aldri politisk behandlet. I stedet ble den lagt i en skuff – i forståelse med den politiske ledelsen.

Da Kristin Clemet overtok som statsråd, hentet embetsverket fram rapporten på nytt. Og med den som utgangspunkt satte Arbeidsdepartementet i gang arbeidet, som nå skal oppsummeres i samarbeid med Finansdepartementet.

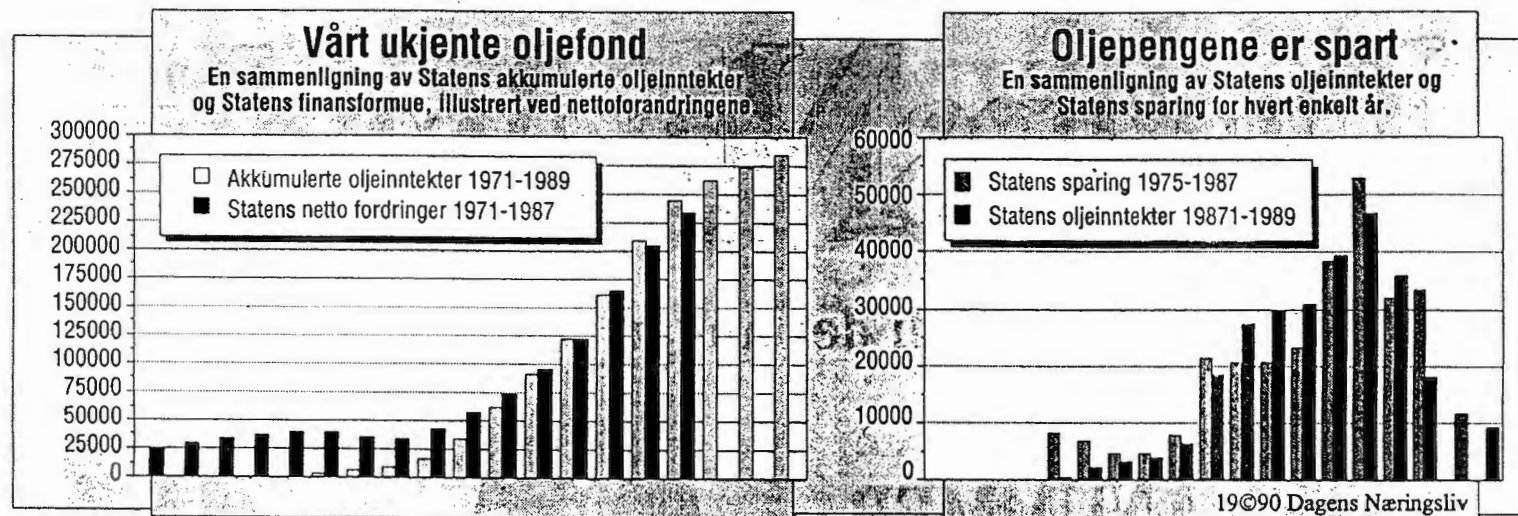

Kraftig rasjonalisering og innsparing i de offentlige utgiftene skal bli resultatet av et vidtrekkende arbeid som Kristin Clemet har satt i gang. (Foto: Lars Eivind Bones)

Sint på Skauge

Leder i KrFs kvinneorganisasjon Aud Inger Aure er mektig irritert på Arne Skauge.

– Finansministeren forsøker å bagatellisere kritikken mot hans egen økonomiske politikk ved å omtale saken som et utslag av personlig skuffelse over at Synnes ikke fikk noen statsrådspost. Det er en fullstendig fordreining av kritikken, sier hun.

Vårt ukjente oljefond

Av SOFIE MATHIASSEN

Staten har ikke brukt opp oljeinntektene. I den perioden Norge har hatt oljeinntekter på tilsammen 280 milliarder kroner, har Staten bygget opp sin finansfor-

Nå kan riktignok ikke penger øremerkes, men i de år statens oljeinntekter var små, var også statens sparing lav. I år med store oljeinntekter, har sparingen vært høyt. Realinvesteringene har vært omtrent like store hele tiden. Det er nettofinansinvesteringene som har svinget i takt med oljeinntektene.

Det gjenspeiler seg også i oppbyggingen av statens finansformue. Den har økt i takt med de akkumulerte oljeinntektene. I 1988, da Statens oljeinntekter falt, falt også sparingen. Sparingen ble halvert fra 1987 til 1988 og var i 1988 på 17,3 milliarder kroner.

Norge i minus

Men selv om Staten har spart mye av oljepengene, har ikke Norge gjort det. Norge hadde i 1989 en nettogjeld overfor utlandet på 126 milliarder kroner. I 1972 var den på 13 milliarder, så økte den til over hundre milliarder i 1979. Fra 1979 til 1985 betalte Norge ned på gjelden til den var under 50 milliarder kroner, men så falt oljepreisen og dermed eksportinntektene. Utenlandsgjelden gikk raskt opp i 125 milliarder i 1988, og har siden ligget der.

Mens statsforvaltningen har

mue med 200 milliarder-kroner. Norge er et av de svært få land i verden hvor staten har nettoformue og ikke nettogjeld.

spart penger, har privat sektor lånt og Norge gått med underskudd.

Statens fordringer økt fra 58 milliarder kroner i 1972 til 416 milliarder i 1987. Men samtidig har Statens gjeld økt med 138 milliarder kroner.

Det meste av statens fordringsøkning har kommet i bankinnskudd, utlån og kapitalinnskudd.

Milliarder på bok

Statens bankinnskudd har økt med 122 milliarder kroner fra 1972 til 1987. Det aller meste av dette befinner seg på bok i Norges Bank. I 1987 hadde staten 119 mil-

liarder innstående i Norges Bank. Innskuddene falt riktignok til 83,5 milliarder i 1989, men i 1972 var innskuddene bare på 1,8 milliarder kroner.

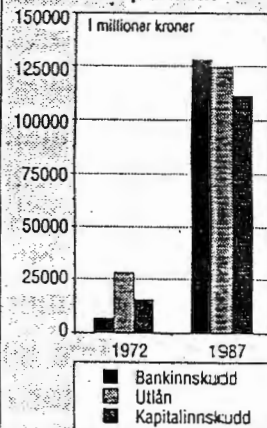
Også statens utlån har økt kraftig i denne perioden, med hele 97 milliarder kroner til 125 milliarder i 1987. Størsteparten av statens utlån går til statsbankene som igjen låner pengene ut videre. I 1972 var statens utlån 28 milliarder kroner.

Statens kapitalinnskudd har økt med 96 milliarder, fra 15 milliarder i 1972 til 111 milliarder kroner i 1987. Statens kapitalinnskudd er statens kapital i statens forretningsdrift, det vil si NSB, Postverket, Televerket, Statskraftverkene, NRK, Statens Kantiner m.m.

Statens beholdninger av ihendehaverobligasjoner har økt med rundt 30 milliarder kroner, statens aksjer med rundt seks milliarder og andre fordringer med ni milliarder kroner. □

Hvor er oljepengene blitt av?

En oversikt over økningen i de av Statens fordringer som har økt mest i perioden med oljeinntekter.

Flere arbeidsledige med stram politikk

Av SOFIE MATHIASSEN

Regjeringens stramme økonomiske politikk vil føre til enda flere arbeidsledige. Men stramheten i økonomien er ikke nødvendig av hensyn til hverken prisstigning eller konkurranseevne.

Denne oppsiktsvekkende konklusjonen har Kredittkassens økonomer kommet frem til. Sosialøkonome Gudrun Rollesen og Lars Haartveit i Kredittkassen la igår frem bankens analyse av norsk økonomi frem til 1995.

Rollesen og Haartveit har ingen tro på at Regjeringen vil føre en så stram politikk de nærmeste årene som det den skrev i siste Revidert Nasjonalbudsjett. Der er det lagt til grunn en årlig vekst i offentlig konsum på 0,8 prosent og en vekst i offentlige investeringer på én prosent i perioden 1991-93.

— Denne finanspolitikken vil etter våre beregninger føre til økende arbeidsledighet utover på 1990-

tallet. Vi tror at Regjeringen derfor vil bli presset til å gjøre budsjettet mer ekspansivt, sier Rollesen.

Ingen problemer

Bankøkonomer pleier alltid rope på en strammere politikk eller advare mot å slakke politikken. Det gjør ikke Rollesen og Haartveit. — En mer ekspansiv politikk vil ikke skape press i økonomien og gi høyere pris- og lønnsvekst. Heller ikke finansieringen av økt underskudd på statsbudsjettet vil være noe problem. Statens nettoformue er så stor at det er liten grunn til å bekymre seg over statens finanser av noen år med

HØY LEDIGHET: Kredittkassens økonomer Lars Haartveit og Gudrun Rollesen mener at Norge vil ha høy ledighet i mange år fremover selv om Regjeringen legger om til en slakkere politikk.

moderate underskudd på statsbudsjettet, sier Rollesen.

Rollesen og Haartveit har i sin analyse av norsk økonomi lagt til grunn en vekst i offentlig konsum på 1,7 prosent og i offentlig investeringer på 2,6 prosent i årene 1990-95. De har tro på myndighetene vil forsøke å gå stramt ut med en vekst i offentlige utgifter på bare 1,2 prosent i 1991. Men så vil arbeidsledigheten øke og myndighetene bli presset til å øke utgiftene.

Bruk pengene riktig

Kredittkassens økonomer understreker at den politikken de har lagt til grunn i sin analyse riktignok er mer ekspansiv enn den regjeringen har sagt den vil føre, men at den likevel ikke kan kalles ekspansiv historisk sett. I perioden 1977-87 lå for eksempel veksten i offentlig konsum i snitt på over fire prosent.

Rollesen og Haartveit understreker at det er viktig at de offentlige utgiftene anvendes slik at aktiviteten lett kan reduseres igjen når tilstanden i økonomien tilsier det. De understreker også at der er viktig at de offentlige investeringene er rasjonaliserende og effektiviserende. Men slike investeringsprosjekter er det ingen mangelvare på, det finnes en rekke investeringsprosjekter i infrastruktur som vil være meget lønnsomme, sier de.

Høy ledighet uansett

Selv om myndighetene fører en

noe mer ekspansiv politikk enn varslet, vil arbeidsløsheten fortsatt holde seg høy. Ifølge Kredittkassens analyse vil arbeidsløsheten bare være et halvt prosentpoeng lavere i 1995 enn i dag.

Til tross for at Norge i Kredittkassens analyse både får lavere inflasjon enn våre handelspartnere, bedret konkurranseevne og som en følge av det, høyere eksportvekst, faller ikke ledigheten. Dette skyldes at arbeidstilbudet vil øke kommende år, at eksportindustrien er lite arbeidsintensiv og aller mest at norsk økonomi ellers ser ganske trist ut, selv om det går bedre enn før.

Vi har greid å snu BNP-veksten og få den positiv også for Fastlands-Norge. Men Norge vil fremdeles og i årene fremover ha lavere vekst enn våre handelspartnere i OECD. Kredittkassen anslår veksten i OECD til rundt tre prosent de kommende år.

Utenriksøkonomien går imidlertid strålende i årene fremover. Riktignok greier vi ikke å redusere oljeavhengigheten noe særlig, og skipsavhengigheten øker. Men siden det historisk har vist seg at skipping ofte går bra når oljeprisen er lav og omvendt, er dette kanskje ikke så dumt, sier Haartveit. Overskuddene på driftsbalansen blir så store at Norge i 1995 kan ha kvittet seg med all gjeld og være nettofordringshaver.

I analysen er det forutsatt en reell oljepris på 18 dollar hele perioden. — Det er vanskelig å legge inn en ny prognose som følge av det som har skjedd i Gulven de siste ukene. Det vil bare å bli å hente ett tall ut fra luften, sier Rollesen. Hun understreker også at virkningene av en høyere oljepris, vil være helt avhengig av hvordan myndighetene i forskjellige land takler dem. Strammer de inn politikken, vil de negative effektene bli adskillig sterkere, enn dersom de ikke forandrer politikken. □

Offentlige utgifter

Prosentvis årlig volumvekst.

«Skånland holder renten oppe»

— Kronen kan godt tåle en rentenedgang på et halvt prosentpoeng. Det er sentralbanksjef Hermod Skånland som holder de norske rentene oppe nå.

Dette mener Kredittkassens økonomer Gudrun Rollesen og Lars Haartveit. De få full støtte av bankens visedirektør Ole Kristian Udnes.

— Norges Banks D-lånsrente er nå et gulv for de norske rentene. Det er den som hindrer at de faller videre, sier Udnes.

Haartveit sier at han mener den norske kronen nå godt kan tåle en nedgang i D-lånsrenten på et halvt prosentpoeng uten at det er stor

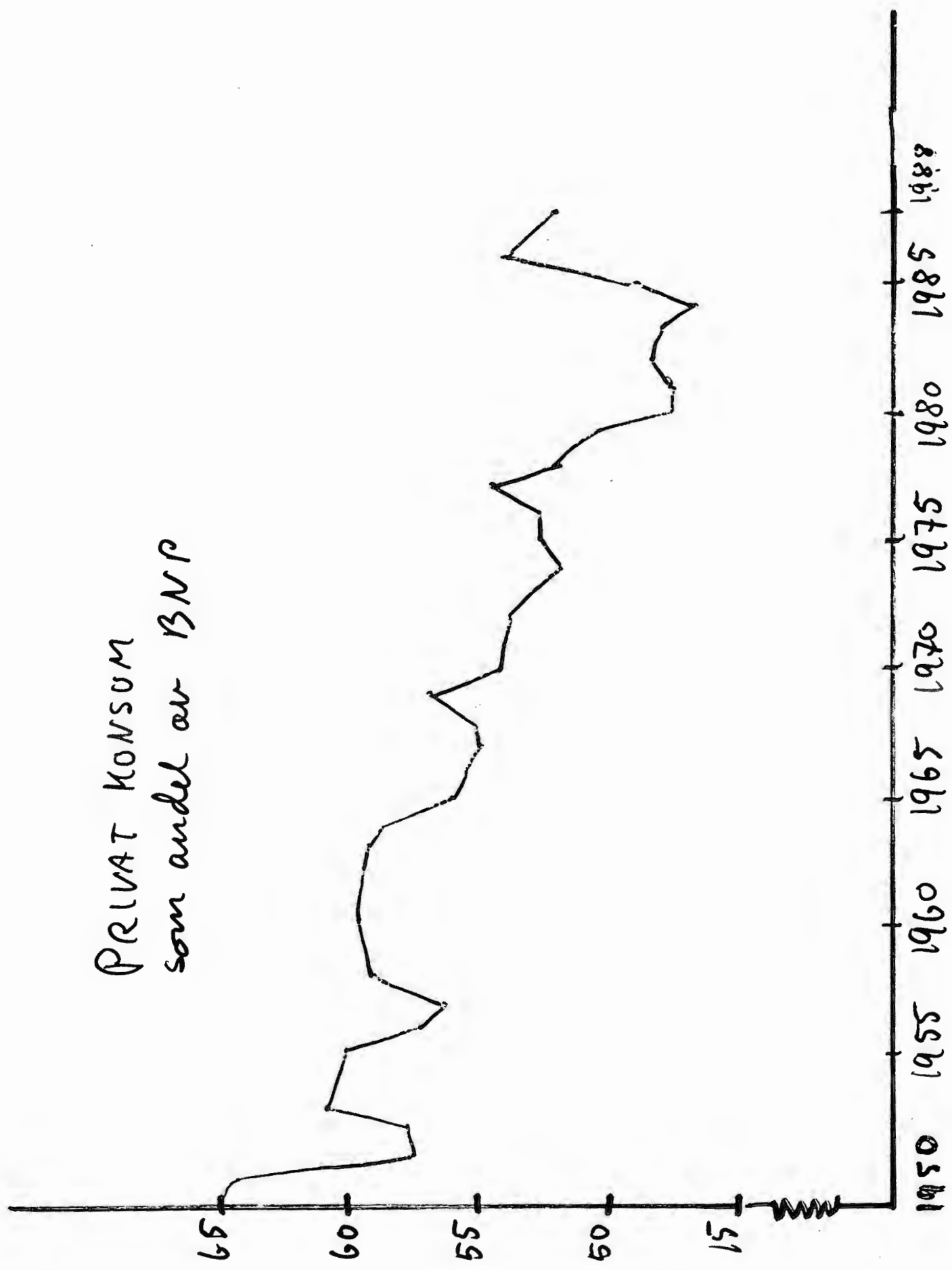
fare for at renten må settes opp igjen om kort tid.

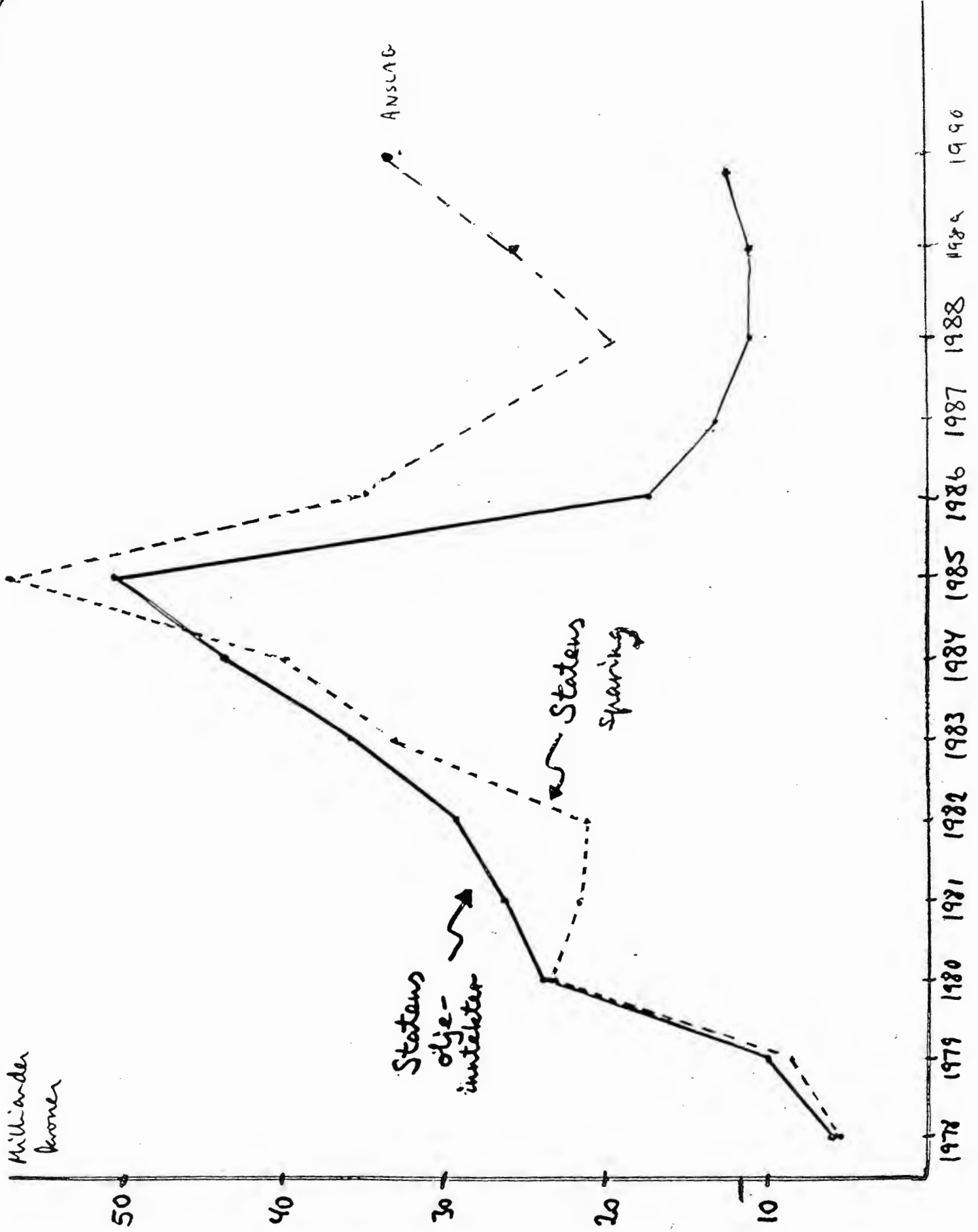
— En tilslutning til valutakurs-samarbeidet innen EMS, som myndighetene har uttalt at de regner med vil komme i løp av 1991, vil redusere kursrisikoen på norske kroner og dermed legge grunnlag for en rentenedgang. Men den blir trolig ikke på mer enn ett prosent-

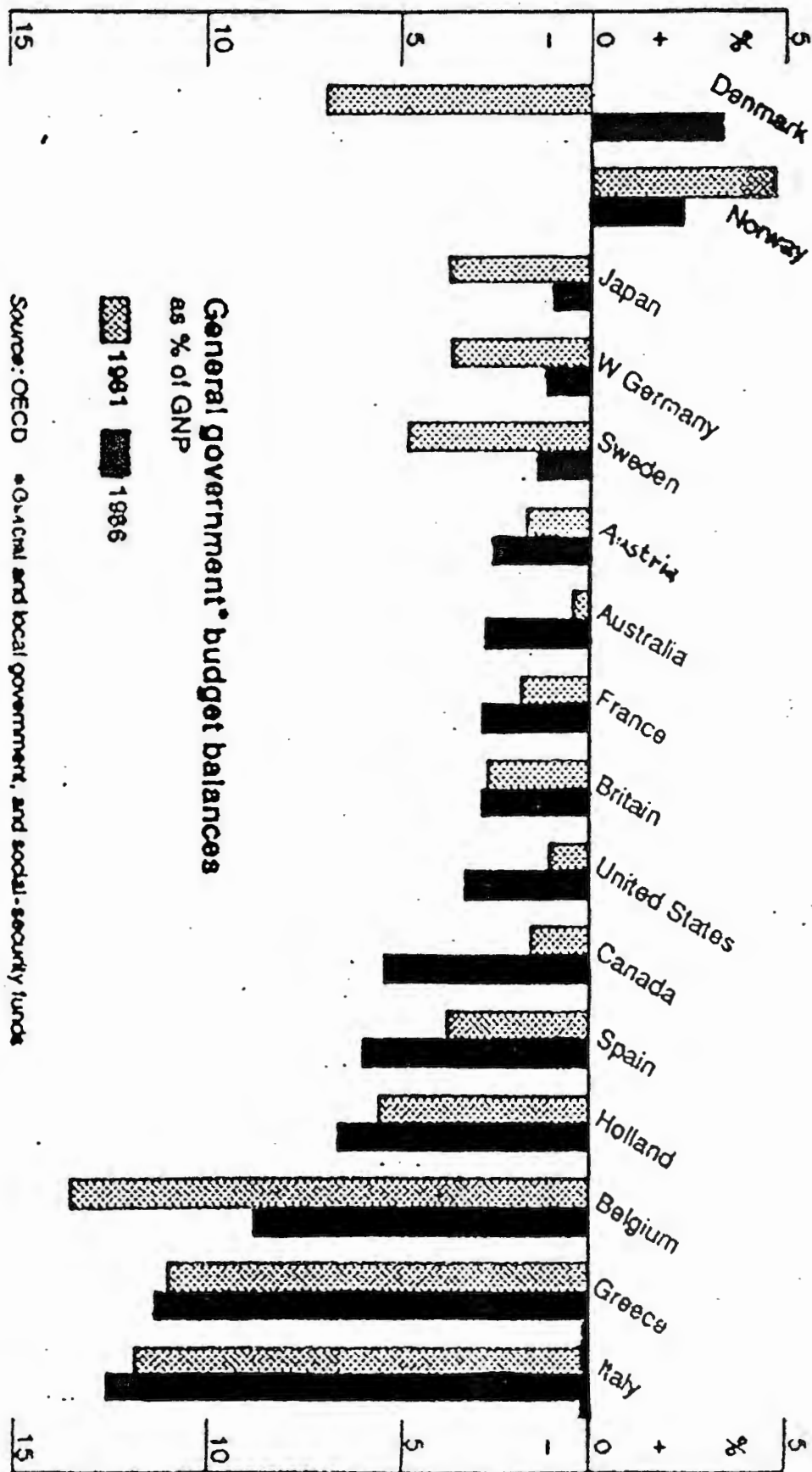
poeng i løpet av 1991 fordi rentene innen EMS ventes å holde seg høyt, sier Haartveit.

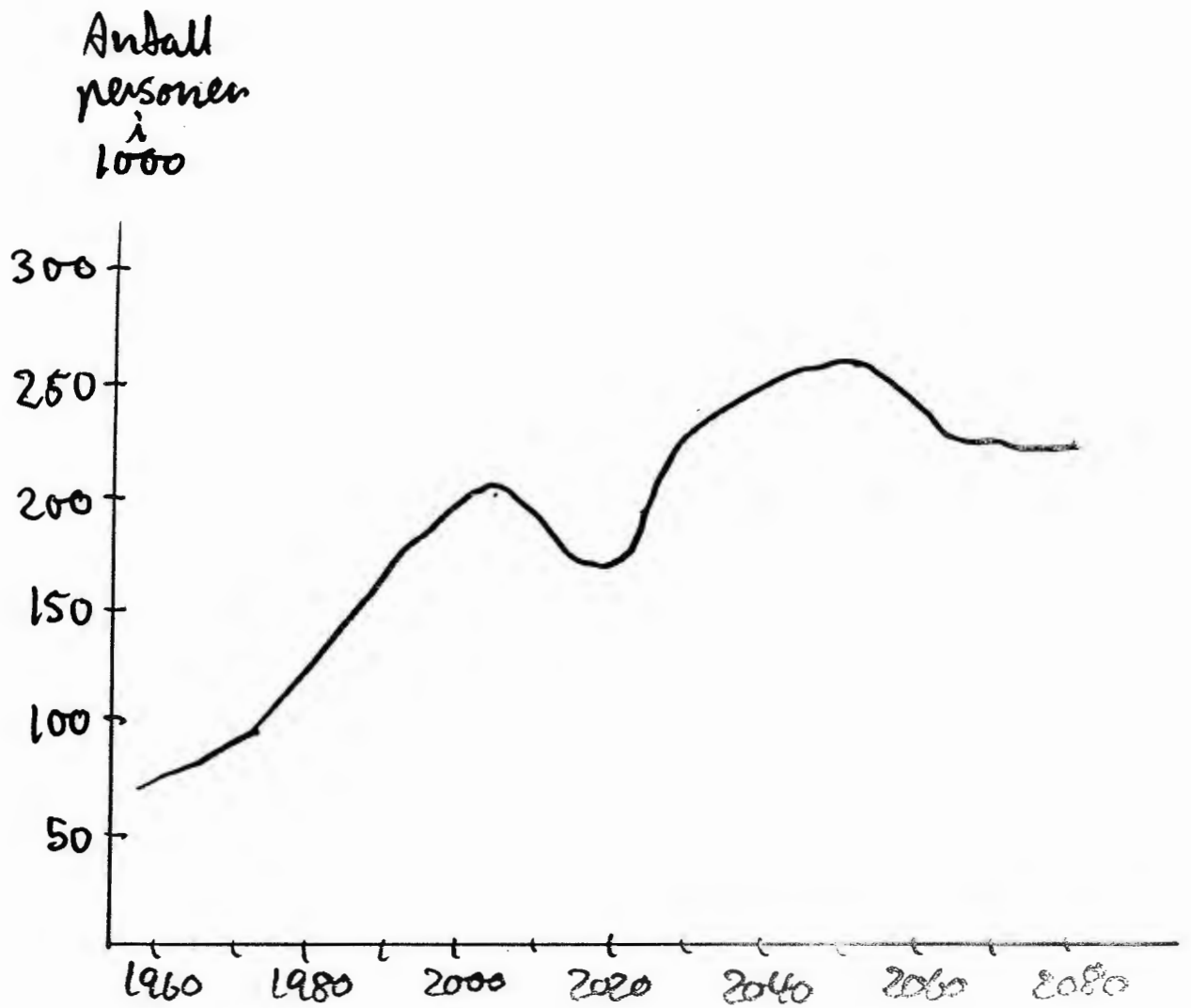
Men selv etter inntreden i EMS, ventet Kredittkassens økonomer videre nedgang og regner med at tremånedersrenten i Norge vil være kommet ned i ni prosent i 1993. □

PRIVAT KONSUM
som andel av BNP

Antall personer 80 år og over

Kilde:

Nou 1984: 26

Tabell 5.23 Offentlig forvaltnings inntekter og utgifter etter nasjonalregnskapets definisjoner.
Påløpte verdier i mill. kroner og prosentvis vekst fra året før

	Regnskap				Anslag på regnskap		Prosentvis endring fra året før				
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1987	1988	1989	1990	1991
A. Inntekter i alt	281 099	309 819	321 293	341 668	368 224	385 240	10,2	3,7	6,3	7,8	4,6
1. Formuesinntekt	33 934	34 042	37 466	50 728	58 247	55 903	0,3	10,1	35,4	14,8	+4,0
1.1 Fra statlig petroleumsvirksomhet	474	1 122	+697	6 007	10 665	12 270	136,7	+162,1	-	76,9	15,4
Renteinntekter og aksjeutbytte	1 245	4 918	5 223	5 883	7 629	7 950	295,0	6,2	12,6	29,7	4,2
Overskudd i statlig petroleumsvirksomhet	+771	+3 796	+5 920	124	3 000	4 320	-	-	-	2 319,4	44,0
1.2 Andre formuesinntekter	30 382	32 342	33 590	37 256	37 465	37 942	6,5	3,9	10,9	0,6	1,3
Renteinntekter og aksjeutbytte	33 655	36 175	38 269	41 429	42 519	42 936	7,5	5,8	8,3	2,6	1,0
Overskudd i offentlig forretningsdrift	+3 273	+3 833	+4 679	+4 173	+5 054	+4 994	-	-	-	-	-
1.3 Overføring fra Norges Bank	3 078	578	4 573	7 465	10 153	5 691	+81,2	691,2	63,2	36,0	+43,9
2. Skatter og pensjonspremier	247 165	275 777	283 827	290 940	309 977	324 817	11,6	2,9	2,5	6,5	4,8
2.1 Direkte skatt og avgift på utvinning av petroleum ..	17 797	14 280	10 590	16 917	27 400	26 936	+19,8	+25,8	59,7	62,0	+1,7
2.2 Andre direkte skatter og trygde- og pensjons- premier	135 805	160 154	171 271	174 258	177 602	184 340	17,9	6,9	1,7	1,9	3,8
2.3 Andre indirekte skatter ¹⁾	93 563	101 343	101 966	99 765	104 975	113 541	8,3	0,6	+2,2	5,2	8,2
3. Overføringer fra andre offentlige sektorer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Overført fra Postsparebanken og Kommunalbanken ...	0	0	0	0	0	4 520	-	-	-	-	-
B. Ugifter i alt	264 590	296 131	314 606	337 262	363 770	385 207	11,9	6,2	7,2	7,9	5,9
1. Renteutgifter	22 324	24 061	22 672	24 865	26 035	26 479	7,8	+5,8	9,7	4,7	1,7
2. Overføringer til private og utlandet	116 042	128 875	144 433	160 338	177 504	190 546	11,1	12,1	11,0	10,7	7,3
2.1 Overføringer til utlandet	4 946	5 283	5 305	5 359	6 213	6 293	6,8	0,4	1,0	15,9	1,3
2.2 Subsidiar	29 570	31 520	33 771	37 005	41 302	43 973	6,6	7,1	9,6	11,6	4,0
2.3 Stønader til private konsumenter	81 526	92 072	105 357	117 974	129 989	141 280	12,9	14,4	12,0	10,2	8,7
3. Overføringer til andre offentlige sektorer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Offentlig konsum (4.1+4.2+4.3)	101 580	116 064	122 336	130 950	139 205	145 683	14,3	5,4	7,0	6,3	4,7
4.1 Bruttoutgifter til konsumformål	108 011	122 978	131 746	141 266	151 064	159 118	13,9	7,1	7,2	6,9	5,3
4.2 Kapitalslit	4 258	4 864	5 361	5 840	6 086	6 496	14,2	10,2	8,9	4,2	6,7
4.3 Gebyrer	+10 689	+11 778	+14 771	+16 156	+17 945	+19 931	10,2	25,4	9,4	11,1	11,1
5. Nettoinvesteringer i konsumkapital ²⁾	11 221	14 381	15 744	15 610	15 551	15 283	28,2	9,5	+0,9	+0,4	+1,7
6. Nettokapitalinnskudd i forretningsdriften	13 423	12 750	9 421	5 499	5 475	7 216	+5,0	+26,1	+41,6	+0,4	31,8
6.1 Statlig petroleumsvirksomhet	11 115	10 713	8 037	4 702	5 434	6 540	+3,6	+25,0	+41,5	15,6	20,4
6.2 Annen forretningsdrift	2 308	2 037	1 384	797	41	676	+11,7	+32,1	+42,4	+94,9	1 548,8
C. Overskudd før lånetransaksjoner (A+B)	16 509	13 688	6 687	4 406	4 454	33	+17,1	+51,1	+34,1	1,1	+99,3
D. Overskudd før lånetransaksjoner korrigert for oljeskatter, statlig petroleumsvirksomhet og overføringer fra Norges Bank (C+A1.1+A1.3+A2.1+B6.1)	6 275	8 421	258	+21 281	+38 294	+38 324	34,2	+96,9	+8 348,4	-	-
E. Disponibel inntekt (A+B1+B2+B3)	142 733	156 883	154 188	156 465	164 685	168 215	9,9	+1,7	1,5	5,3	2,1
F. Sparing, netto (E+B4)	41 153	40 819	31 852	25 515	25 480	22 532	+0,8	+22,0	+19,9	+0,1	+11,6
G. Nettofinansinvestering (F+B5)	29 932	26 438	16 108	9 905	9 929	7 249	+11,7	+39,1	+38,5	0,2	+27,0

¹⁾ Medregnet bøter og inndragninger. ²⁾ Inkl. netto kjøp av fast eiendom. Kilde: Finansdepartementet.

Tabell 5.26 Statsforvaltningsinntekter og -utgifter etter nasjonalregnskapets definisjoner.
Bokførte verdier i mill. kroner og prosentvis vekst fra året før

	Regnskap				Anslag på regnskap		Prosentvis endring fra året før				
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1987	1988	1989	1990	1991
A. Inntekter i alt	242 572	250 357	262 063	282 024	301 980	320 924	3,2	4,7	7,6	7,1	6,3
1. Formuesinntekt	32 707	32 297	35 903	49 359	56 742	54 413	+1,3	11,2	37,5	15,1	+4,2
1.1 Fra statlig petroleumsvirksomhet	474	1 122	+697	6 007	10 629	12 270	136,7	+162,1	-	76,9	15,4
Renteinntekter og aksjeutbytte	1 245	4 918	5 223	5 883	7 629	7 950	295,0	6,2	12,6	29,7	4,2
Overskudd i statlig petroleumsvirksomhet	+771	+3 796	+5 920	124	3 000	4 320	-	-	-	2 319,4	44,3
1.2 Andre formuesinntekter	29 155	30 597	32 027	35 887	36 010	36 452	4,9	4,7	12,1	0,3	1,2
Renteinntekter og aksjeutbytte	31 458	33 679	35 647	39 000	40 004	40 386	7,1	5,8	9,4	2,6	1,0
Overskudd i offentlig forretningsdrift	+2 303	+3 082	+3 620	+3 113	+3 994	+3 934	-	-	-	-	-
1.3 Overføring fra Norges Bank	3 078	578	4 573	7 465	10 153	5 691	+81,2	691,2	63,2	36,0	+43,9
2. Skatter og pensjonspremier	208 966	216 438	221 379	226 287	239 748	257 268	3,6	2,3	2,2	5,9	7,3
2.1 Direkte skatt og avgift på utvinning av petroleum ..	35 257	18 166	11 688	13 914	22 100	28 336	+48,6	+35,5	19,0	58,8	28,2
2.2 Andre direkte skatter og trygde- og pensjonspremier	82 106	97 743	110 060	115 417	115 493	118 266	19,0	12,6	4,9	0,1	2,4
2.3 Andre indirekte skatter ¹⁾	91 603	100 579	99 631	96 956	102 155	110 666	9,8	+0,9	+2,7	5,4	8,3
3. Overføringer fra andre offentlige sektorer	899	1 622	4 781	6 378	5 440	4 723	80,4	194,8	33,4	+14,7	+13,2
4. Overført fra Postsparebanken og Kommunalbanken ..	0	0	0	0	0	4 520	-	-	-	-	-
B. Ugifter i alt	215 265	235 879	250 202	274 824	300 510	318 823	9,6	6,1	9,8	9,3	6,1
1. Renteutgifter	17 811	18 923	16 443	17 848	18 495	18 339	6,2	+13,1	8,5	3,6	+0,8
2. Overføringer til private og utlandet	103 817	114 642	128 512	143 560	159 434	171 716	10,4	12,1	11,7	11,1	7,7
2.1 Overføringer til utlandet	4 946	5 283	5 305	5 359	6 213	6 292	6,8	0,4	1,0	15,9	1,3
2.2 Subsidier	26 220	27 754	29 697	32 805	36 872	38 363	5,9	7,0	10,5	12,4	4,0
2.3 Stønader til private konsumenter	72 651	81 605	93 510	105 396	116 349	127 060	12,3	14,6	12,7	10,4	9,2
3. Overføringer til andre offentlige sektorer	37 062	40 504	43 929	49 735	54 700	55 216	9,3	8,5	13,2	10,0	0,9
4. Offentlig konsum (4.1+4.2+4.3)	38 777	44 282	46 633	51 657	55 685	60 103	14,2	5,3	10,8	7,8	7,9
4.1 Bruttoutgifter til konsumformål	41 568	46 841	50 001	54 720	58 994	63 118	12,7	6,7	9,4	7,8	7,0
4.2 Kapitalslit	1 046	1 185	1 290	1 454	1 486	1 596	13,3	8,9	12,7	2,2	7,4
4.3 Gebyrer	+3 837	+3 744	+4 658	+4 517	+4 795	+4 611	+2,4	24,4	+3,0	6,2	+3,8
5. Nettoinvesteringer i konsumkapital ²⁾	4 375	4 778	5 264	6 525	6 721	6 233	9,2	10,2	24,0	3,0	+7,4
6. Nettokapitalinskudd i forretningsdriften	13 423	12 750	9 421	5 499	5 475	7 216	+5,0	+26,1	+41,6	+0,4	31,8
6.1 Statlig petroleumsvirksomhet	11 115	10 713	8 037	4 702	5 434	6 540	+3,6	+25,0	+41,5	15,6	20,4
6.2 Annen forretningsdrift	2 308	2 037	1 384	676	41	676	+11,7	+32,1	+42,4	+94,9	1 548,8
C. Overskudd før lånetransaksjoner (A+B)	27 307	14 478	11 861	7 200	1 470	2 101	+47,0	+18,1	+39,3	+79,6	42,9
D. Overskudd før lånetransaksjoner korrigert for oljeskatter, statlig petroleumsvirksomhet og overføringer fra Norges Bank (C+A1.1+A1.3+A2.1+B6.1)	+387	5 375	4 334	+15 484	+35 978	+37 656	-	+19,4	+457,3	-	-
E. Disponibel inntekt (A+B1+B2+B3)	83 882	76 288	73 179	70 881	69 351	75 653	+9,1	+4,1	+3,1	+2,2	9,1
F. Sparing, netto (E+B4)	45 105	32 006	26 546	19 224	13 666	15 550	+29,0	+17,1	+27,6	+28,4	13,8
G. Nettofinansinvestering (F+B5)	40 730	27 228	21 282	12 699	6 945	9 317	+33,2	+21,8	+40,3	+45,3	+34,2

¹⁾ Medregnet bøter og inndragninger.

²⁾ Inkl. netto kjøp av fast eiendom.

Kilde: Finansdepartementet.

Tabell 5.27 Bokførte inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen etter nasjonalregnskapets definisjoner. Mill. kroner og prosentvis endring fra året før

	Regnskap				Anslag på regnskap		Prosentvis endring fra året før				
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1987	1988	1989	1990	1991
A. Inntekter i alt	86 507	95 531	103 645	111 391	119 199	122 991	10,4	8,5	7,5	7,0	3,2
1. Formuesinntekt	1 227	1 745	1 563	1 369	1 455	1 490	42,2	+10,4	+12,4	6,3	2,4
1.1 Renteinntekter og aksjeutbytte	2 197	2 496	2 622	2 429	2 515	2 550	13,6	5,0	+7,4	3,5	1,4
1.2 Overskudd i forretningsdriften	+970	+751	+1 059	+1 060	+1 060	+1 060	+22,6	41,0	0,1	0,0	0,0
2. Skatter	48 218	53 282	58 153	60 287	63 045	66 285	10,5	9,1	3,7	4,6	5,1
2.1 Direkte skatter	46 643	51 479	56 162	57 997	60 525	63 510	10,4	9,1	3,3	4,4	4,9
2.2 Indirekte skatter	1 575	1 803	1 991	2 290	2 520	2 775	14,5	10,4	15,0	10,0	10,1
3. Overføringer fra andre offentlige sektorer	37 062	40 504	43 929	49 735	54 699	55 216	9,3	8,5	13,2	10,0	0,9
B. Ugifter i alt	87 286	102 378	113 114	118 551	123 340	126 323	17,3	10,5	4,8	4,1	2,4
1. Renteutgifter	4 513	5 138	6 229	7 017	7 540	8 140	13,8	21,2	12,7	7,5	8,0
2. Overføringer til private	12 225	14 233	15 921	16 778	18 070	18 830	16,4	11,9	5,4	7,7	4,2
2.1 Subsidier	3 350	3 766	4 074	4 200	4 430	4 610	12,4	8,2	3,1	5,5	4,1
2.2 Stønader til private konsumenter	8 875	10 467	11 847	12 578	13 640	14 220	17,9	13,2	6,2	8,4	4,3
3. Overføringer til andre offentlige sektorer	899	1 622	4 781	6 378	5 380	4 723	80,4	194,8	33,4	+15,6	+12,2
4. Offentlig konsum (4.1+4.2+4.3)	62 803	71 782	75 703	79 293	83 520	85 580	14,3	5,5	4,7	5,3	2,5
4.1 Bruttoutgifter til konsumformål	66 443	76 137	81 745	86 546	92 070	96 000	14,6	7,4	5,9	6,4	4,3
4.2 Kapitalslit	3 212	3 679	4 071	4 386	4 600	4 900	14,5	10,7	7,7	4,9	6,5
4.3 Gebyrer	6 852	8 034	10 113	11 639	13 150	15 320	17,3	25,9	15,1	13,0	16,5
5. Nettorealinvesteringer i konsumkapital ¹⁾	6 846	9 603	10 480	9 085	8 830	9 050	40,3	9,1	+13,3	+2,8	2,5
C. Overskudd før lånetransaksjoner (A+B)	+779	+6 847	+9 469	+7 160	+4 141	+3 332	778,9	38,3	+24,4	+42,2	+19,5
D. Disponibel inntekt (A+B.1+B.2+B3)	68 870	74 538	76 714	81 218	88 209	91 298	8,2	2,9	5,9	8,6	3,5
E. Sparing, netto (D+B4)	6 067	2 756	1 011	1 925	4 689	5 718	+54,6	+63,3	90,4	143,6	21,9
F. Nettofinansinvestering (E+B5)	+779	6 847	+9 469	+7 160	+4 141	+3 332	778,9	38,3	+24,4	+42,2	+19,5

¹⁾ Fratrukket kommunenes salg av festetomter på 696 mill. kroner i 1986, 96 mill. kroner i 1987, 122 mill. kroner i 1988 og 119 mill. kroner i 1989.

Kilde: Finansdepartementet.

Til tabell 5.27

	<u>Anslag 1990</u>	<u>Budsjett 1991</u>	
Inntekter i alt, iflg. tabell 5,27	119.199	122.991	+3,2%
Underskudd i fornetn.driften (A.1.2)	1.060	1.060	
Gebyrer (B.4,3)	13.150	15.320	
Løpende inntekter	133.409	139.371	+4,5%
Overføringer til staten (B.3)	5.380	4.723	
Renteutgifter (B.1)	7.540	8.140	
	120.489	126.508	+5,0%
Gebyrer (B.4,3)	13.150	15.320	
	107.339	111.188	+3,6%

Omregnet til 1991-k.
4% prisstigning
5% prisstigning

111,633 $\left\{ \begin{array}{l} - 589 \text{ mill HVPV} \\ + 200 \text{ mill infrastruktur til OL} \\ + 600 \text{ mill. tekniske endringer} \end{array} \right.$

Tabell 1. Bruttonasjonalprodukt etter bruk. Mill. kroner

	1985	1986	1987	1988*	1989*
Privat konsum	245 439	278 909	298 054	308 604	316 014
Offentlig konsum	92 654	101 580	116 044	122 335	130 939
Statlig	35 835	38 777	44 281	46 632	51 645
Sivilt	21 419	23 466	26 549	29 017	31 417
Militært	14 416	15 311	17 732	17 615	20 228
Kommunalt	56 819	62 803	71 763	75 703	79 294
Bruttoinvesteringer i fast kapital	110 042	145 540	157 364	169 359	170 530
Bedrifter uten boliger	75 455	103 867	107 888	117 113	123 120
Utenriks sjøfart og oljeboring	+1 197	+4 166	+2 165	-12 204	21 695
Oljeutvinning og rørtransport	21 041	36 161	31 904	32 953	42 003
Øvrige bedrifter	55 611	71 872	78 149	71 956	59 422
Boliger	21 299	25 215	29 388	29 603	24 468
Offentlig forvaltning	13 288	16 458	20 088	22 643	22 942
Stat	5 183	5 704	6 709	7 970	9 352
Kommuner	8 105	10 754	13 379	14 673	13 590
Innenlandsk bruk av varer og tjenester uten lagerinvesteringer	448 135	526 029	571 462	600 298	617 483
Lagerinvesteringer	11 103	6 070	1 221	+13 246	+15 935
Oljeplattformer under arbeid	10 957	+1 771	31	+1 197	+7 911
Andre varer	146	7 841	1 190	+12 049	+8 024
Innenlandsk bruk av varer og tjenester	459 238	532 099	572 683	587 052	601 548
Herav: Uten bruttoinv. i fast realkapital i utenriks sjøfart og oljevirkosomhet og lagerendring i oljeplattformer under arbeid	428 437	501 875	542 913	543 092	545 761
Eksport	235 564	194 663	200 224	213 884	262 088
Herav:					
Råolje og naturgass	85 380	53 077	53 620	48 514	73 540
Andre varer	76 106	71 192	81 223	97 899	109 774
Samlet etterspørsel	694 802	726 762	772 907	800 936	863 636
Import	194 602	213 044	211 427	218 011	236 052
Herav: Andre varer	127 512	145 932	143 735	138 638	137 570
Bruttonasjonalprodukt	500 200	513 718	561 480	582 925	627 584
Bruttonasjonalprodukt utenom utenriks sjøfart og oljevirkosomhet	393 754	445 472	495 187	521 240	535 478

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 448. Fylkeskommunenes driftsutgifter etter hovedkapittel. Mill. kr
Counties' current expenses by main chapter. Million kroner

Hovedkapittel Main chapter	1987		1988		Endring, prosent Change, per cent	
	I alt Total	Av dette lønn Of which wages and salaries	I alt Total	Av dette lønn Of which wages and salaries	Driftsutgifter Current expenses	Lønnskostnader Wages and salaries
Alle hovedkapitler All main chapters	46 441,1	21 016,4	43 031,5	20 006,4	-7,3	-4,8
Av dette Of which						
1.1-1.6, 1.8 i alt total	41 266,2	20 317,7	37 952,4	19 144,7	-8,0	-5,8
1.1 Sentraladministrasjon Central administration	826,3	409,6	971,5	459,0	17,6	12,1
1.2 Undervisning Education	7 534,5	5 309,7	7 943,2	5 673,9	5,4	6,9
1.3 Helsevern Health services	26 888,8	14 136,5	22 280,5	12 447,4	-17,1	-11,9
1.4 Sosial omsorg og sosial trygd Social insurance etc.	731,4	245,7	871,8	327,5	19,2	33,3
1.5 Kirker, kulturformål Churches, cultural purposes	420,8	83,4	509,3	89,0	21,0	6,7
1.6 Utbyggings- og boligformål Development and housing	1 203,1	34,0	1 263,2	34,2	5,0	0,6
1.7 Kommunenes forretningsdrift Municipal enterprises	5 174,9	698,7	5 079,2	861,7	-1,8	23,3
1.8 Ymse formål medregnet renter Other purposes including interest	3 661,3	98,8	4 112,9	113,7	12,3	15,1

Kilde: Statistisk ukehefte nr. 27, 1989. Source: Weekly Bulletin of Statistics no. 27, 1989.

Tabell 449. Kommunenes driftsutgifter etter hovedkapittel¹. Mill. kr
Municipal current expenses by main chapter¹. Million kroner

Hovedkapittel Main chapter	1987		1988		Endring, prosent Change, per cent	
	I alt Total	Av dette lønn Of which wages and salaries	I alt Total	Av dette lønn Of which wages and salaries	Driftsutgifter Current expenses	Lønnskostnader Wages and salaries
Alle hovedkapitler All main chapters	82 791,3	39 357,8	93 703,7	45 031,4	13,2	14,4
Av dette Of which						
1.1-1.6, 1.8 i alt total	68 587,9	37 705,6	78 440,0	43 229,9	14,4	14,7
1.1-1.6, 1.8 i alt, unntatt Oslo total, except Oslo	53 142,1	30 037,9	61 768,1	35 135,4	16,2	17,0
1.1 Sentraladministrasjon Central administration	4 740,9	2 474,2	5 431,2	2 778,0	14,6	12,3
1.2 Undervisning Education	17 071,1	13 414,1	18 169,9	14 382,1	6,4	7,2
1.3 Helsevern Health services	11 862,5	7 015,0	16 192,7	10 057,7	36,5	43,4
1.4 Sosial omsorg og sosial trygd Social insurance etc.	15 880,8	8 765,4	17 924,8	9 641,2	12,9	10,0
1.5 Kirker, kulturformål Churches, cultural purposes	3 986,4	1 775,9	4 144,8	1 885,0	4,0	6,1
1.6 Utbyggings- og boligformål Development and housing	9 470,4	3 752,6	9 890,3	3 925,4	4,4	4,6
1.7 Kommunenes forretningsdrift Municipal enterprises	14 203,4	1 652,2	15 263,8	1 801,5	7,5	9,0
1.8 Ymse formål medregnet renter Other purposes including interest	5 575,8	508,4	6 686,3	560,5	19,9	10,2

¹Omfatter ikke felleskommunale foretak, kommunale aksjeselskaper og havnekasser.

¹Excluding joint municipal enterprises, joint-stock companies and port authorities.

Kilde: Statistisk ukehefte nr. 46, 1989. Source: Weekly Bulletin of Statistics no. 46, 1989.

Tabell 450. Statsforvaltningen. Finansiell balanse. Mill. kr
Central government. Financial balance sheets. Million kroner

Finansobjekt og debitor-/kreditorsektor <i>Financial instrument and debtor/creditor sector</i>	31. desember 31 December			
	1985	1986	1987	1988
A. FORDRINGER I ALT FINANCIAL ASSETS, TOTAL	324 586	420 329	416 150	438 161
Sedler og skillemynt <i>Notes and coins</i>	28	31	35	38
Bankinnskudd <i>Bank deposits</i>	91 834	159 081	128 471	126 340
Av dette <i>Of which</i>				
Norges Bank <i>Bank of Norway</i>	76 342	146 100	113 029	108 874
Postgiro <i>Post Giro</i>	12 167	9 161	11 203	12 863
Statskasseveksler, omsettelige sertifikater mv. <i>Treasury bills, negotiable certificates etc.</i>	538	14	176	2 299
Ihendehaverobligasjoner <i>Bearer bonds</i>	26 506	29 948	33 954	36 022
Av dette <i>Of which</i>				
Statskassen <i>Central government, fiscal account</i>	12 486	15 697	18 862	19 529
Statsbanker <i>State banks</i>	5 599	5 391	5 588	6 318
Private kredittforetak <i>Private credit enterprises</i>	5 911	6 148	6 623	7 093
Aksjer <i>Shares</i>	6 837	6 858	7 149	6 967
Av dette <i>Of which</i>				
Statsforetak <i>State enterprises</i>	6 747	6 738	7 028	6 854
Utlån <i>Loans</i>	105 300	112 818	124 739	135 242
Av dette <i>Of which</i>				
Statsbanker <i>State banks</i>	94 043	100 945	111 956	122 251
Kapitalinnskudd <i>Capital participations</i>	82 936	98 300	111 223	121 914
Av dette <i>Of which</i>				
Statsforetak <i>State enterprises</i>	73 272	87 673	100 602	111 268
Andre fordringer <i>Other assets</i>	10 607	13 279	10 403	9 359
B. GJELD I ALT LIABILITIES, TOTAL	159 639	214 674	181 840	184 307
Statskasseveksler, omsettelige sertifikater mv. <i>Treasury bills, negotiable certificates etc.</i>	35 111	48 975	24 644	22 980
Av dette <i>Of which</i>				
Norges Bank <i>Bank of Norway</i>	6 724	23 067	10 221	7 805
Forretnings- og sparebanker <i>Commercial and savings banks</i>	25 953	16 489	6 333	2 476
Ihendehaverobligasjonsgjeld <i>Bearer bonds</i>	71 660	107 314	104 808	105 251
Av dette <i>Of which</i>				
Trygdeforvaltningen <i>Social security accounts</i>	12 476	15 697	18 848	19 518
Norges Bank <i>Bank of Norway</i>	12 489	24 677	13 709	10 438
Postgiro <i>Post Giro</i>	6 684	6 933	5 797	6 535
Forretnings- og sparebanker <i>Commercial and savings banks</i>	12 822	26 798	27 957	30 734
Livsforsikring mv. <i>Insurance companies etc.</i>	10 403	9 294	10 400	10 000
Utlandet <i>Foreign countries</i>	5 553	11 726	9 264	15 481
Lån <i>Loans</i>	39 448	42 437	40 282	42 640
Av dette <i>Of which</i>				
Trygdeforvaltningen <i>Social security accounts</i>	436	436	186	186
Postgiro <i>Post Giro</i>	26 734	30 608	30 050	32 555
Utlandet <i>Foreign countries</i>	96	63	464	432
Annen gjeld <i>Other liabilities</i>	13 420	15 948	12 106	13 436
Av dette <i>Of which</i>				
Statsbanker <i>State banks</i>	3 200	3 441	3 524	3 456
A. - B. NETTO FORDRINGER NET FINANCIAL ASSETS	164 947	205 655	234 310	253 874

Kilde: NOS Kredittmarkedstatistikk. Finansielle sektorbalanser.
 Source: NOS Credit Market Statistics. Financial Sector Balance Sheets.

Tabell 452. Kommuneforvaltningen.
Finansiell balanse pr. 31. desember. Mill. kr
Local government. Financial balance sheets per 31 December. Million kroner

	1985	1986	1987	1988
FORDRINGER CLAIMS				
A. Fordringer i alt <i>Claims, total</i>	33 574	39 940	43 342	42 657
Sedler og skillemynt <i>Notes and coins</i>	44	35	35	33
Bankinnskudd <i>Bank deposits</i>	12 171	14 540	12 721	10 780
Sertifikater <i>Commercial papers</i>	-	134	42	40
Ihendehaverobligasjoner <i>Bearer bonds</i>	370	1 320	1 044	664
Aksjer <i>Shares</i>	1 503	1 756	1 951	2 167
Utlån <i>Loans</i>	16 217	17 450	19 789	22 303
Andre fordringer <i>Other claims</i>	3 269	4 705	7 760	6 670
GJELD DEBTS				
B. Gjeld i alt <i>Total debt</i>	56 588	63 643	74 543	83 599
Lånesertifikater <i>Commercial papers</i>	-	150	585	890
Ihendehaverobligasjoner <i>Bearer bonds</i>	11 236	13 187	15 333	14 741
Aksjekapital <i>Shares</i>	183	183	183	184
Lån <i>Loans</i>	40 456	43 383	49 813	59 302
Annen gjeld <i>Other debts</i>	4 713	6 740	6 629	6 482
A. - B. Netto fordringer <i>Net claims</i>	-23 014	-23 703	-31 201	-40 942

Kilde: Materiale i SSB. Source: Data in the CBS

Kilde: Statistisk Årbok 1990

offentliggjord
statistikk, komrose

Table 30
General government net debt interest payments
as a percentage of total expenditures^a

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
United States	5.2	5.4	5.7	6.8	6.9	6.8	6.6	6.7	7.3	7.5	7.3
of which: central government	10.3	10.8	11.3	12.9	13.2	13.1	13.2	13.5	14.6	14.7	14.5
Japan ^{b,c}	4.0	4.4	5.0	5.4	5.4	5.0	4.0	3.7	3.3	2.8	2.3
of which: central government ^c	11.4	12.7	15.4	16.6	17.2	17.6	16.7
Germany ^b	3.2	4.0	4.8	4.9	4.9	5.0	5.0	4.9	5.1	5.2	5.2
of which: central government ^c	3.9	2.1	3.2	3.4	3.0	3.4	5.2
France	2.5	2.4	3.4	3.6	3.9	4.1	4.0	4.0	4.0	4.4	4.6
of which: central government	4.3	3.8	5.6	6.0	6.6	6.8	6.4
Italy	11.9	13.8	14.3	15.2	14.5	15.4	14.4	14.8	16.2	16.7	16.9
of which: central government	16.1	17.1	17.6	18.6	17.1	18.8	17.9	18.4
United Kingdom	7.5	7.2	6.9	7.4	7.5	7.4	7.1	6.6	6.4	5.3	4.0
of which: central government ^d	4.6	4.7	5.0	5.7	5.4	5.3	5.5	5.3
Canada	5.9	6.5	6.5	7.9	9.0	9.3	9.1	9.6	10.6	11.0	11.1
of which: central government	13.0	13.7	12.9	14.4	16.3	17.2	17.2
Total major seven countries ^e	5.1	5.5	6.0	6.7	6.8	6.7	6.3	6.3	6.6	6.6	6.4
Major seven less the United States ^e	5.1	5.6	6.2	6.6	6.7	6.7	6.1	6.0	6.1	6.0	5.7
Australia ^b	3.3	3.5	4.3	5.3	6.2	6.7	6.4	5.8	5.3	3.3	1.5
Austria	3.9	4.6	4.6	5.5	5.6	5.6	6.2	6.3	6.5	6.9	7.2
Belgium ^{b,c}	12.4	14.6	15.1	16.2	17.6	18.9	18.4	18.2	19.3	20.5	20.9
Denmark ^d	3.0	4.2	7.1	9.7	10.4	9.2	7.9	7.2	6.5	6.4	6.3
Finland	0.5	0.9	1.6	1.9	2.1	1.8	1.7	1.7	1.4	1.1	0.8
Greece ^{b,c}	8.0	6.5	8.9	10.3	11.2	12.4	15.3	16.6	17.6	18.9	18.8
Ireland ^c	9.0	10.5	10.5	11.7	12.6	12.9	13.4	12.1	12.7	12.4	13.4
Netherlands	5.9	7.0	7.8	8.3	9.0	9.0	8.7	8.7	9.0	8.7	8.7
Norway	-0.4	-1.0	-0.9	-2.7	-3.3	-4.3	-3.1	-3.0	-4.4	-4.9	-5.7
Spain ^b	0.8	0.9	1.7	3.5	6.0	7.5	7.3	6.8	6.6	6.4	6.2
Sweden	0.5	2.4	2.9	3.8	4.9	3.7	2.4	1.0	0.3	-0.9	-1.8
Total of smaller countries ^{e,f}	3.6	4.4	5.2	6.2	7.2	7.4	7.2	6.9	6.8	6.4	6.1
Total OECD ^{e,f}	4.9	5.4	5.9	6.6	6.8	6.8	6.4	6.3	6.6	6.6	6.3
Total OECD less the United States ^{e,f}	4.8	5.4	6.0	6.5	6.8	6.8	6.3	6.2	6.2	6.0	5.8

- a) On a SNA basis except for the United States and the United Kingdom where the data are based on national methods. Total expenditures are defined as current receipts minus net lending.
 b) OECD estimates and projections.
 c) Net property income paid rather than net interest payments is used as the former is not available.
 d) Net interest payments including dividends received are used.
 e) 1987 GNP/GDP weights and exchange rates.
 f) For the countries shown in the table.

Table 50
Rates of return in the business sector

kapitalavkastning

	Average for the period			1986	1987 ^b	1988 ^b	1989 ^b	1990	1991
	Pre 1974 ^a	1974-1979	1980-1986						
United States	22.0	20.0	19.7	21.3	22.6	23.3	23.3	23.2	23.4
Japan	33.1	23.2	21.6	21.9	21.9	22.0	20.7	20.0	19.3
Germany	20.1	17.1	16.3	17.5	17.5	17.9	18.3	18.2	18.3
France	21.1	17.9	16.1	17.4	17.5	18.0	18.3	18.5	18.5
Italy	23.7	19.6	20.9	23.0	23.3	23.4	23.0	23.0	23.1
United Kingdom	14.1	11.2	11.7	12.5	13.2	13.5	13.8	13.4	13.4
Canada	15.6	16.1	17.4	18.1	19.4	20.4	20.5	20.1	20.2
Total of above countries	23.7	19.6	19.0	20.2	20.8	21.3	21.1	20.8	20.8
Austria	23.0	17.0	14.7	14.6	14.4	15.1	15.1	14.9	14.7
Belgium	22.7	19.5	19.0	20.7	20.9	22.0	22.2	21.7	21.4
Denmark	17.8	14.4	13.3	13.5	12.1	12.1	12.9	12.7	12.6
Finland	16.9	12.7	13.1	13.1	13.0	13.4	13.8	13.2	12.8
Greece	24.0	21.1	20.8	19.6	19.3	19.5	18.2
Ireland	13.4	12.8	11.4	12.8	13.8	13.7	14.2	14.2	14.1
Netherlands	18.2	17.1	17.0	17.9	17.0	17.3	18.0	17.9	17.8
Norway ^c	14.7	12.2	11.4	10.8	10.8	10.9	11.7	12.0	12.3
Spain	29.4	24.3	20.8	21.4	22.5	23.5	24.3	25.0	25.8
Sweden	12.7	10.3	12.4	13.1	12.7	12.7	12.4	12.1	11.8
Switzerland	18.9	15.2	14.5	15.0	15.2	15.2	15.3	15.3	15.1
Australia	12.4	11.7	12.1	12.4	13.1	14.4	15.8	15.6	15.7
New Zealand	23.3	16.4	15.5	16.2	18.1	19.1	19.7	20.0	20.2
Total of above smaller countries	19.5	16.8	15.8	16.2	16.3	16.8	17.3	17.3	17.3
Total of above European countries	19.5	16.9	16.3	17.4	17.6	17.9	18.2	18.1	18.2
Total of above OECD countries	22.3	19.2	18.5	19.6	20.2	20.7	20.6	20.3	20.3

- a) Starting years are as follows: United States 1960; Japan 1965; Germany 1960; France 1964; Italy 1960; United Kingdom 1962; Canada 1961; Austria 1960; Belgium 1970; Denmark 1960; Finland 1961; Ireland 1960; Netherlands 1970; Norway 1965; Spain 1965; Sweden 1963; Switzerland 1962; Australia 1967; New Zealand 1963.
 b) Partly OECD estimates.
 c) "On-shore" economy (i.e. excluding shipping as well as crude petroleum and gas extraction).

Eldreopprøret har tvunget politikere i alle leire til å si at det nå skal tas et krafttak for de gamle. Men å prioritere opp de eldre er i strid med kapitalismens «fornuft» om å satse på de produktive. Kampen for bedre kår for de eldre vil bli hard, skriver Peder Martin Lysestøl i dagens økonomiske kommentar.

Økonomi for de eldre?

ØKONOMI

Et helt folk har stilt seg solidarisk med eldreopprøret. Ingen våger i dag å si at vi har ikke råd til bedre forhold for de eldre. Det er uverdig for et av verdens rikeste samfunn å la eldre leve fattige og ensomme og bli nektet elementær pleie. Når opprøret har bølget fram har selv de mest reaksjonære politikere blitt tvunget til å si at dette skal det gjøres noe med.

Det snakkes om «straksbevilgninger» på noen hundre millioner. Men, hva så? Alt tyder på at leveforholda for eldre vil bli enda verre i årene som kommer, om det ikke skjer en opprioritering av hele sektoren.

Er det sannsynlig at vi får en slik opprioritering? Skal en dømme etter hva de enkelte politikere sier, er svaret ja. Men, skal en dømme etter hva som gjøres, er svaret nei.

Spill for galleriet

Når enkelte politikere i dag sier de er overrasket over situasjonen i eldreomsorgen, kan det ikke være annet enn spill for galleriet. Gang etter gang er problemstillinger knytta til veksten i det offentlige forbruket tatt opp i langtidsprogrammene. I regjeringa Willocks langtidsprogram av 22. mars 1985, ble det lagt fram data som klart viste at eldreomsorgen ville komme i ei krise om det ikke ble gjort noe.

Hovedårsaken til at det ikke vil bli satset på eldreomsorgen, er at en satsing her er stikk i strid med kapitalismens interesser. Press på politikere kan nok føre til nye småbevilgninger, som avledningsmanøvre, som avlat. Men en ny strategisk satsing er i total motstrid til borgerkapets interesser, til systemet

De eldre er i opprør – som her under demonstrasjonen i Oslo for to uker siden. Men kravene de reiser er i strid med kapitalismens logikk. (Foto: Ola Sæther)

Ikke «produktive»

Det særegne med eldre er at de ikke deltar i produktivt arbeid. De er «ferdige», sett fra kapitalens nådeløse synsvinkel. Satsing på barn, på unge, på folk i arbeidsfør alder som er uføre og syke, kan sees på som en investering. Det er med på å sikre god og fleksibel arbeidskraft i framtida. Rikelig tilgang på arbeidskraft gir kapitalisten mange å velge mellom. Det gir muligheter til å presse prisen på arbeidskrafta nedover, øker merverdien som kan tas fra den enkelte og styrker konkurranseevnen i forhold til andre land.

Men, eldre med bedre levekår i vid forstand, gir ikke kapitalisten nye utbyttingsmuligheter. Tvert om krever det at en større del av merverdien som skapes av arbeidet til den yrkesaktive befolkninga brukes til å bedre levekåra til de eldre. En større del av kapitalen trekkes dermed ut av den kapitalistiske akkumulasjonsprosessen og mulighetene for økt merverdi avtar.

Med et slikt perspektiv er det klart at kampen om bedre

eldreomsorg blir en hard kamp. Kapitalen vil bruke alle mulige triks for å dempe presset; mane til familiesolidaritet, satse på «effektivisering», lansere private pensjonsordninger, snakke om den økonomiske krise etc. Kampen blir ekstrema hard fordi norsk økonomi er inne i omstilling for EF-medlemskap. Satsing på eldre går på tvers av omstillingspolitikken.

Flere eldre

Hva er årsakene til at behovet for mer ressurser til eldre øker så kraftig? At befolkningssammensetningen har endret seg i retning flere eldre, og flere eldre over 80 år, er en viktig faktor. Etter krigen var det omlag 50000 personer over 80 år i Norge. Samtidig var kvinnene hjemmeværende og folk bodde i familier. De over 600000 husmødrene, utgjorde hovedstyrken i eldreomsorgen i vår barndom. I 1946 var 94 prosent av gifte kvinner «husmødre». Bare en liten prosent av befolkningen bodde alene.

I dag er situasjonen helt forskjellig. Tallet på eldre er

økt kraftig. Omlag 170000 av de eldre er over 80 år. Behovet for hjelp øker med alderen. 90-åringer har ti ganger så stort forbruk av sykehjemsplasser som 70-åringer.

Tallet på «husmødre» til å ta seg av de eldre er redusert kraftig. De 600000 hjemmeværende husmødrene som var «først oppe og sist i seng» på 40- og 50-tallet er redusert til 240000 i dag. Samtidig lever stadig flere eldre alene. Omlag 50 prosent av Oslo-befolkninga lever i enpersonshusholdninger, og 90 prosent av de over 80 år lever alene (iflg. Nasjonal Helseplan). En stadig større andel av de eldre må ha hjelp av andre enn sin egen familie.

For kapitalen som alltid tenker profitt når ressurser skal brukes, er dette et voksende problem. For det første brukes betydelige ressurser til alderspensjon for eldre. Tallet på alderspensjonister er nå 615000. Det vil reduseres til 590000 i 2007, men igjen stige kraftig til 874000 i 2040. Dette betyr at omlag 20 milliarder mer i dagens kroneverdi må utbetales bare i alderspensjoner om dagens ungdommer

skal få samme levestandard når de blir pensjonister som dagens pensjonister. (Til sammenligning var de samla offentlige helseutgiftene 36 milliarder i 1986).

Færre yrkesaktive

Den yrkesaktive befolkninga som skal produsere verdiene folket skal leve av vokser ikke i samme tempo som de eldre og andre motakere av stønader. Mens det i 1967 var fem yrkesaktive pr. stønadsmotaker er tallet i dag tre til en. I år 2040 vil dette forholdstallet være redusert til to til en.

Men i tillegg til å sikre de eldre rimelige levekår, må den yrkesaktive befolkninga også sikre de eldre hjemmehjelp, sykehjemsplasser etc. Den økende andelen eldre over 80 år er en indikator på det voksende behovet for helsetjenester. Mens vi i dag har 20 yrkesaktive pr. pensjonist over 80 år vil antallet i 2040 være ti yrkesaktive pr. pensjonist over 80 år. En arbeidsstyrke, som om få år vil avta i antall, skal sikre at et økende antall eldre sikkes en levestandard minst på dagens nivå og et økende behov for helsetjenester.

Kapitalens «fornuft»

For kapitalen står problemet dermed slik:

Målet er å sikre en økende del av kapital og arbeidskraft til investeringer som gir maksimal profitt. Samtidig blir det krevd av dem at en økende del av verdiskapinga og en økende andel av yrkesbefolkninga skal brukes til å sikre et godt liv for den eldre generasjonen.

Men kapitalismen kan ikke legge en strategisk plan for å løse dette, fordi det er i strid med kapitalens «fornuft».

Kvaliteten av et samfunn kan best måles på dets evne til å ta vare på sine eldre, heter et godt ordtak. De som ønsker et framtidssamfunn med god kvalitet, må kvitte seg med illusioner om at eldreomsorgen i framtida kan ordnes innaførrammene som den kapitalistiske markedskonomen setter.

PEDER MARTINLYSESTØL

«Lønnsvekst ut over 3—4 prosent i 1990 kommer til å øke arbeidsløsheten», meldes det nå betimelig fra nesten alle de økonomiske fagmiljøene. Fagorganiserte som har fått nok av moderasjonspolitikken har snart bare et sted å søke støtte for sitt syn — virkeligheten.

Moderasjon og arbeidsløshet

ØKONOMI //

Etter år med moderasjon og lønnsloper, som skulle «trygge sysselsettingen», står vi tilbake med 160—170 000 arbeidsløse som resultat. For det store flertallet har innstrammingspolitikken i tillegg betydd reallønnsnedslag, rekordhøy realrente og hardhendte nedskjæringer i de offentlige velferdsgodene.

Motpostene i regnskapet finner vi på eiersida. For kapitalene har resultatet vært rekordoverskudd og milliardprofitter som de tidligere bare kunne ha drømt om. «Den nasjonale dugnaden» som skulle løfte landet ut av krisa, har vært ei gigantisk omfordeling av verdier — fra arbeid til kapital.

Men det ser ikke ut til at det hårreisende regnskapet gjør særlig inntrykk på landets fremtredende økonomer. Såvel fra det uavhengige Statistisk Sentralbyrå som fra miljøer nærmere maktas sentrum gjentar man ufortrødent den samme lekse. «Det er fortsatt nødvendig med moderasjon. Lønnsvekst kommer bare til å øke arbeidsløsheten».

Mange fagorganiserte spør seg om det i det hele tatt finnes faglig belegg for denne konklusjonen? Jeg har diskutert spørsmålet med økonomer i Statistisk Sentralbyrå, og skal i det følgende presentere litt av de sammenhenger man mener eksisterer, samt komme med noen kritiske merknader.

Hvorfor er lønnsvekst så «problematisk», når det knapt kan reises innvendinger mot basissammenhengen — at økt kjøpekraft fører til økt innenlandsk etterspørsel, og økt innenlandsk etterspørsel i sin tur er avgjørende for om det skal bli økt sysselsetting?

Årsaken er at lønnsvekst setter i gang to motstridende prosesser. Det at folk får økt reallønn gjør det mulig for dem å etterspørre mer varer og tjenester. Denne inntektseffekten virker positivt på sysselsettingen. Når utgangspunktet er som nå, med ledige ressurser i økonomien, vil lønnsøkninger ikke bety at prisene i neste omgang øker like mye. Det betyr at lønnstillegg utover ca. fire prosent i år vil resultere i reallønnsøkning.

Men lønnsvekst har også en såkalt substitusjonseffekt, som betyr at bedriftene i større grad bytter ut (substituerer) arbeidere med maskiner når arbeidskrafta blir dyrere. I tillegg regner en med at konkurranseutsatte bedrifter velter en del av lønnsveksten over på prisene. Dermed taper de markedsandeler, og i neste runde produksjon og sysselsetting.

I Statistisk Sentralbyrås modeller har en latt disse siste effektene dominere over inntektseffekten, slik at det totalt sett blir mindre sysselsetting når lønna øker. Modellene er så blitt testet på historiske data, og resultatene tolkes slik at virkningene faktisk er slik som forutsatt.

Men det betyr ikke at økonomene i Statistisk Sentralbyrå har bevist at sammenhengen virkelig er som antatt. I prinsippet kan det at modellresultatene samsvarer med den faktisk observerte utviklingen være «tilfeldig». Det kan være andre og mer kompliserte sammenhenger som ligger til grunn for den faktiske utviklingen enn de som modellene er bygd på. Og endelig kan det være andre forhold som preger utviklingen i dag enn de som dominerte i den perioden dataene stammer fra.

Er så dette bare et fortvilt forsøk på å bortforklare objektive sammenhenger? Bør vi ikke like godt innse at dersom kjøpekraftsforbedringer også skal bety økt sysselsetting, så må den oppnås på andre måter enn ved lønnstillegg? Og

Sosialekonom Roar Eilertsen drøfter her den «gutte sannheten» om sammenhengen mellom moderasjon og sysselsetting.

at det eneste solidariske er å vise moderasjon i hver eneste tariffoppgjør? Sterke krefter mener selvfølgelig at de fagorganiserte skal trekke den konklusjonen, og de fleste økonomer skriver under på den. Jeg gjør det ikke, og la meg kort nevne noen forhold som ligger til grunn for standpunktet.

Det mest overraskende i Statistisk Sentralbyrås resultater er at inntektseffekten heller ikke dominerer på kort sikt, og at lønnsvekst betyr mindre sysselsetting i alle næringer. Bedrifter kan ikke endre teknologi og rasjonalisere bort «dyre» arbeidere over natta. Skal vi snakke om store substitusjonsvirkninger på kort sikt, må analysen evt. ta utgangspunkt i næringer og ikke enkeltbedrifter. I så fall snakker vi om at de mest arbeidsintensive bedriftene slås ut, og at bare de teknologisk mest avanserte (med relativt lavere

lønnskostnader) overlever. Men det er bare en annen versjon av høyresidas argument om at arbeidsløsheten skyldes «et for høyt kostnadsnivå». Påstanden gjentas flittig, men den faktiske utviklingen forteller om noe annet. I 1986 var reallønna høyere og konkurranseevnen dårligere enn i dag. Men den gang ble ingen sparket ut i arbeidsløshet fordi «kostnadene var for høye». Det er nå, når innstammningene har kvalt den innenlandske etterspørselen, at arbeidsløsheten skyter i været. Til tross for både reallønnsnedgang og bedret konkurranseevne.

Moderasjonspolitikken har i løpet av noen år gjort norsk arbeidskraft billigere, både i forhold til tidligere og i forhold til utlandet. Men det har ikke bremset tempoet i rasjonaliseringsprosessen i industrien, slik substitusjonsteorien skulle tilsi. Tvert imot. Aldri før har

så mange blitt kastet ut av industrien i løpet av så kort tid. I løpet av 1988 og 1989 forsvant ca. 40 000 arbeidsplasser.

Et nærliggende spørsmål er om ikke nettopp moderasjonen har fått rasjonaliseringsbølgen til å skyte fart framfor å bremse den? Som tidligere nevnt har motsatsen til lønnstakernes moderasjon vært bedriftenes rekordoverskudd. Har kjempeoverskuddene muliggjort mer omfattende investeringer/rasjonaliseringer enn det vi ville sett under mer «normale» forhold?

Slik kunne en fortsette med å stille spørsmål ved hvor «fullkomne» de økonomiske modellene egentlig er. Den viktigste innvendingen min mot moderasjonslinja, og mot modellene som støtter opp om den, er likevel på det politiske planet, og denne kollektive hjernevasken er den viktigste årsaken til dagens massearbeidsløshet. Kriseforståelsen gjør det mulig for de store industriselskapene å presentere milliardoverskudd den ene dagen, for så å si opp flere tusen arbeidere den neste.

Hvis fagbevegelsen fortsetter med å legge seg flat for maktas versjon av hva som til enhver tid er «nødvendig» og «riktig», kommer massearbeidsløsheten til å bli permanent også her i landet. Interessene til det store flertallet lar seg ikke forene med monopolenes behov for stadig «bedre» konkurransevilkår i den ødeleggende kampen mot konkurrentene. Lønnskampen er en viktig del av den mer omfattende samfunnsmessige kampen om vilkårene for arbeidere og kapital i landet vårt. Derfor kan moderasjon og moderasjon ikke bety annet enn nederlag og nederlag. Mens en mer rettferdig fordeling av verdiskapningen kan skape grunnlaget for arbeid til alle. Disse grunnleggende konfliktene, som viser at økonomi er politikk og ikke matematikk, klarer modellene aldri å fange opp.

ROAR EILERTSEN

Foran tariffoppgjøret i 1988 ble det kjørt en massiv propagandaoffensiv gjennom NRK-Fjernsynet og andre media: Moderasjon var nødvendig for å trygge arbeidsplassene. Resultatet er blitt svært «vellykket» hva moderasjon angår: Selv om prisstigningen har blitt mindre, har lønnstilleggene blitt enda mindre: 1988 og 1989 har gitt nedgang i kjøpekraften.

Skaper arbeidsløshet

ØKONOMI

Derimot var «de trygge arbeidsplassene» en stor bløff. Som vi vet: Tiden etter tariffoppgjøret i 1988 har gitt en rekordvekst i arbeidsløsheten.

Hva gikk galt? Svaret er: Ingenting. Tvert imot: Våren 1988 var det antatt at den internasjonale høykonjunkturen sang på siste verset. De fleste fryktet at børskrakket høsten 1987 innvarslet internasjonale nedgangstider. Slik gikk det ikke: Høykonjunkturen steg bare videre, og markedene for de viktigste norske eksportvarer utviklet seg bedre enn ventet. De økonomiske rammevilkårene for norsk økonomi ble altså bedre enn forutsatt.

Dristig

Jeg synes derfor at det er mildest talt dristig når det fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) hevdes at lønnslovene og de små lønnstilleggene har medført at arbeidsløsheten er blitt lavere enn hva den ellers ville ha vært. Påstanden er helt umulig å motbevise, siden ingen har opplevd hvordan det ville ha gått med større lønnstillegg. Men den viktigste endringen i økonomisk politikk fra 1987 til 1988-89 var faktisk at lønnsøkningen stoppet opp. Da ville det vel ha vært rimelig å anta at «moderasjonen» er en hovedårsak til den økte arbeidsløsheten?

Min påstand er at SBB's modeller ikke passer for dagens norske økonomi. Hvorfor? Fordi modellene er laget ut fra historiske data. Dermed overser de viktige nye trekk i norsk økonomi.

SSB's modeller opererer med tre virkninger av lønnsøkning:

- **Inntektseffekten**, dvs. at høyere lønn gir folk mer å kjøpe for. Det betyr høyere etterspørsel etter de varer og tjenester som de fleste

«Moderasjon» skaper lengre arbeidsløshets-kæder skriver Torstein Dahle i denne kommentaren.

norske arbeidsplasser er basert på. Denne virkningen betyr økt sysselsetting.

- **Substitusjonsvirkningen**, dvs. at høyere lønn gjør det mer lønnsomt å erstatte arbeidskraft med maskiner.

- **Markedsandelsvirkningen**, dvs. at høyere lønn vil gi et visst utslag i høyere priser, og at konkurranseutsatt norsk produksjon da vil miste markedsandeler.

Begge de to siste virkningene vil bety lavere sysselsetting, og SSB mener at de etter nokså kort tid vil overskygge den positive inntektseffekten. Dermed er det også duket for den speilvendte slutning: At «moderasjonen» gir lavere arbeidsløshet enn man ellers ville ha hatt.

Privat sektor

Anvendt på historien gir dette sikkert en brukbar beskrivelse av virkningene i den private sektoren (sysselsettingen i offentlig sektor ligger utenfor modellen, dvs. at den forutsettes å være politisk besluttet).

Økonomisk statistikk og sosialøkonomiske modeller be-

trakter verden som et klasjeløst samfunn. Derfor griper man ikke utviklingen i klassekraftene. Derfor har man oversett at norsk storkapital er i kamp mot de fleste norske kapitalistene, og at norsk storkapital nå raskt blir internasjonal.

Før var norsk kapital stort sett mer nasjonalt preget. Det var sterke restriksjoner på kapitalbevegelser inn og ut av landet. Derfor kunne Norge føre en særegen økonomisk politikk, der langsiktig nasjonal næringsutvikling sto sentralt. Lavrentepolitikk, høy sparing, full sysselsetting, sparing på utdanning og på offentlig sektor var sentrale stikkord. Det nasjonale fundamentet var viktig også for storkapitalen.

Oljeinntektene og konsentrasjonen av kapitalen har ført de dominerende delene av norsk storkapital opp i et internasjonalt format.

Dermed er ett særtrekk ved norsk økonomi blitt helt utålelig for dem: Etter 2. verdenskrig har *avkastningen* på kapitalen gjennomsnittlig vært lavere i Norge enn i andre land. Det skyldes bl.a.

distriktpolitikk, oppbygging av «velferdsstaten», og noen naturgitte forhold som at lange avstander og kaldt klima betyr høyere kostnader. En internasjonalt norsk storkapital må ut av dette: Hindrene må vekk for fri kapitalbevegelse ut av Norge.

Hindre fjerna

De siste årene er disse hindrene stort sett fjernet. Nå gjenstår det å låse fast dette gjennom et norsk EF-medlemskap.

Dermed oppstår følgende virkning som SSB's modeller ikke griper: Lavere lønn betyr at mer av kaka går til kapitalen. Storkapitalens kontroll

over staten, skattesystemet og finansinstitusjonene fører til at det først og fremst går til storkapitalen.

Storkapitalen er ikke lenger særlig interessert i norsk næringsutvikling, men fører kapitalen ut av landet. Altså: Når folk flest får en mindre del av kaka, betyr det at en større del av de produserte verdiene går ut av landet, til storkapitalens internasjonale investeringer. Jo større profit til storkapitalen, jo større arbeidsløshet i Norge.

Se tabell.

Tabellen illustrerer litt av poenget. Det blir mindre og mindre interesse for næringsutvikling på fastlands-Norge, på tross av «moderasjon». Mer og mer lekker ut, med skipsfarten som det virkelige store satsingsområdet (tabellen viser ikke norske utenlandsinvesteringer, men skipsfart er utvilsomt det største området for utesatsing). Skipsfarts- og utenlandsinvesteringer er ikke bygd inn i SBB's modeller. Dermed griper de ikke at storkapitalens økte andel av kaka lekker ut av landet.

De store selskapenes 1989-regnskaper gir mange eksempler på den nye situasjonen. Senest la entreprenørselskapet *Veidekke* fram et regnskap som «Dagens Næringsliv» kommenterte slik: «Veidekke er blitt storinvestor i tre shipping-prosjekter i løpet av fjoråret. Selskapet har gått inn med 84 millioner kroner i egenkapital, som går til fradrag i skatteplikt inntekt i 1989. Veidekke er ansvarlig for tilsammen 375 millioner kroner».

Derfor: «Moderasjon» øker arbeidsløsheten!

TORSTEIN DAHLE

Bruttoinvesteringer i næringsvirksomhet i Norge (mrd. kroner):

	1987	1988	1989
Olje- og gassutvinning	33	33	42
Utenriks sjøfart m.m	-2	12	21
	31	45	63
Eksportnæringer fastlandet	9	9	6
Næringer rettet mot norske behov/norsk marked	68	65	57

PRESSEMELDING *Statsbudsjettet 1991*

Oslo, 4. oktober 1990 kl 21.45

P90-12PH.SBU

REGJERINGEN UTEN POLITIKK FOR FUNKSJONSHEMMEDE? STATSBUDSJETTET UTEN SOSIAL PROFIL

- 1 Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon mener Regjeringen Syse forslag til
2 statsbudsjett for 1991 gir grunnlag for å spørre om Regjeringen står uten en
3 samlet politikk for funksjonshemmede? På sentrale områder som arbeid og
4 utføring, utdanning, trygd, HVPU-reformen og Handlingsplanen for funksjons-
5 hemmede finnes det ingen vurderinger av budsjettets virkninger for store grupper
6 av funksjonshemmede.
- 7
- 8 FFO mener Regjeringen Syse viderefører og forsterker 80-årenes usolidariske
9 budsjettpolitikk: Skatteskjerpelse på sykdom og hjelpsløshet gjennom nye
10 (hjemmesykepleie) og økte egenandeler på helse- og sosialtjenester står i kontrast
11 til skattelettelsene som er størst for de som tjener mest. I Folketrygdens mer
12 enn 20-årige historie har pensjonistenes utsikter til å få en inntektsregulering
13 på linje med yrkesaktive aldri vært mer usikre enn de synes å bli for 1991.
14 Innstrammingspolitikken videreføres og forsterkes ved at de som ikke klarer å
15 være yrkesaktive hele livet igjennom, får svekket sine rettigheter til tilleggspensjon
16 i folketrygden. Usosialt nok er det særlig funksjonshemmede og kvinner med
17 omsorgsoppgaver i hjemmet som rammes.
- 18
- 19 FFO mener Regjeringen Syse svikter HVPU-reformen i startfasen: Det mangler
20 4-500 mill.kr til hjemmeboende psykisk utviklingshemmede. Regjeringen svikter
21 transportordningen for funksjonshemmede: Det blir reell nedgang i bevilgningene
22 til dør-til-dør-transporten.
- 23
- 24 Regjeringen foreslår stagnasjon og nedgang i tilskuddsordningene til funksjons-
25 hemmedes organisasjoner. Dette harmonerer dårlig med tidligere uttalelser om de
26 frivillige organisasjoners rolle i samfunnet. FFO er skuffet over at Regjeringen
27 ikke følger opp Korvald-utvalgets anbefaling om å gi organisasjonene andel i
28 overskuddet fra de statlige lotteriene. At Regjeringen heller ikke klarer å gi grønt
29 lys for bruk pengepremier i organisasjonslotteriene gjør situasjonen bare verre.

PRESSEKONTAKT:

Leder Finn Grønseth

Den tekniske sekretær Peter Hogn

arbeid:

02-22 24 50

02-60 04 14

privat:

02-62 12 71

02-54 53 19

telefon FFO: 02-60 04 14

telefax FFO: 02-60 91 02

adresse FFO: Sporveig 10, 0354 Oslo 3